

SANAT LASKUSILTANA – SANANLASKUT SILTANA

Sananlaskujen käyttö maahanmuuttajien työelämävalmennuksessa

Päivi Löytty

Opinnäytetyö, syksy 2013

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + diakoni

TIIVISTELMÄ

Löytty, Päivi. Sanat laskusiltana – sananlaskut siltana. Sananlaskujen käyttö maahanmuuttajien työelämävalmennuksessa. Syksy 2013, 85 s.

Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, diakonisen sosiaaliryöön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Tämän oppinäytetyön tavoitteena oli kehittää metodinen malli, jolla voidaan sananlaskujen avulla tukea maahanmuuttajien suomen kielen ja työkuulttuurin oppimista, sekä auttaa heidän työelämään valmentamistaan. Kokeilu toteutettiin Tampereen evankelisluterilaisen seurakuntayhtymän yhteiskunnallisen työn, Nekalan Monikuulttuurisuus-hankkeessa NEMO, Viinikan seurakunnan Nekalan seurakunnan tiloissa ajalla 2.4. - 15.4.2013.

Menetelmän kehittäminen oli viiden oppitunnin kestoinen prosessi. Maahanmuuttaja opiskelijoita oli viisi ja he tulivat kolmesta eri kuulttuurista. Tunnit valmisteltiin ja pidettiin yhdessä NEMO-hankkeen suomen kielen opettajan kanssa. Oppitunneilla opetuksen ja valmennuksen tukena käytettiin työstä kertovia sananlaskuja. Niiden avulla pureuduttiin kuulttuuriin ilmiöihin ja merkityksiin, suomen kielen ja työelämään valmentamiseen. Oppituntien kokonaisuudessa huomioitiin opiskelijoiden erilaiset oppimistyyli: auditiivinen, visuaalinen ja kinesteettinen. Sananlaskujen sisältöjä opiskeltiin kuulemiseen, näköhavaintoihin ja liikkumiseen perustuvien oppimistyylien mukaan. Hankkeessa pyrittiin kehittämään monipuolinen, kiinnostava ja aikuisia opiskelijoita innostava opiskelumetodi. Kansanperinnettä ja kaikissa kuulttuureissa sukupolvelta toiselle periytyviä elämäntavuuksia hyödyntämällä voidaan tukea maahanmuuttajia. Maata ja kuulttuuria vaihtava ihminen on sopeutumisprosessissa adaptoituakseen uuden kuulttuurin yhteiskuntaan ja työelämään. Siinä hän tarvitsee ymmärtävää tukea ja ohjausta, jossa otetaan huomioon myös hänen taakse jäänyt kuulttuurinsa.

Sananlaskujen viisaudet ja yli ikäpolvien, kansallisten ja maiden rajojen ulottuvat elämänohjeet yhdistävät ihmisiä ja edistävät kaksisuuntaista kotoutumista. Niiden avulla voidaan työelämässä rakentaa ymmärryksen siltoja toisilleen vieraiden kansojen, kuulttuurien, kielten ja ihmisten välille. Kehitetty metodinen malli mahdollisti opiskelussa luontevan, aidon ja vuorovaikutuksellisen kanssakäymisen. Opiskelijoiden suomen kielen taidot kehittyivät, kuulttuurin ymmärrys sekä ymmärrys maahanmuuttajalle uudesta työkuulttuurista sai tukea ja vahvistusta. Näin oppinäytetyölle asetettu tavoite toteutui. Prosessista muodostunut malli on käyttökelpoinen maahanmuuttajien työelämävalmennuksessa. Sananlaskut koskettavat lähes kaikkia elämän alueita ja siksi niiden käyttämistä tällaista metodista mallia hyödyntäen voidaan suositella muissakin diakonisissa yhteyksissä.

Asiasanat: maahanmuutto, maahanmuuttajat, työelämävalmennus, sananlasku, kotouttaminen

ABSTRACT

Löytty, Päivi. Proverbs as a Bridge Crossing Cultures. 85 pages. Language: Finnish. Pori, Autumn 2013.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Program in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services + Deacon.

The aim of the thesis was to develop a methodic model to utilize proverbs as tools in supporting immigrants' studies of Finnish language and culture as well as to help their preparation for the work life. This experiment was conducted on 2-15 April 2013 in Nekala Multicultural Work Practice Program (NEMO) in Viinikka Parish at Nekala, Tampere, which operates under the Social Work Department of the Federation of Tampere Evangelical Lutheran Parishes.

The method was developed in a process of five lessons. The target group consisted of five immigrant students from three different cultures. The lessons were prepared and conducted together with a teacher of Finnish language in the NEMO program. Work related proverbs were used in the lessons to support the teaching of Finnish language and various local cultural phenomena and their deep meanings as well as in the training for work life. The lessons made use of the following learning styles: auditive, visual, and kinesthetic. The proverbs were studied through learning by listening, observing, discussions and making drama.

The objective of the study was to develop a many-sided, interesting and inspiring study method for adult students. By utilizing cultural traditions and from generation to generation inherited wisdom - common to many cultures - it is possible to support people in their migration processes. A person moving from one country to another needs understanding and support. His or her own first culture should also be considered and taken into account in this support.

The wisdom of proverbs crosses generations and national borders uniting people. They promote and assist the bi-directional social integration. With proverbs one can build bridges in work life, which cross over cultural, national, lingual borders and connect people strengthening their co-operation. This methodic model enabled a genuine and natural interaction in the study process. The students' Finnish language skills developed, the understanding of the Finnish cultures and the work culture was enhanced and thus the objective of the study were met. The model tested in this study process was found useful in the work practice program for immigrants.

Proverbs touch almost all the spheres of human life and therefore their utilization with a similar methodic model can be recommended in other deaconal connections as well.

Key words: migration, immigrants, working life program/training, proverbs, social integration

SISÄLLYS

1 JOHDANTO - MINKÄ TAAKSEEN JÄTTÄÄ SEN EDESTÄÄN LÖYTÄÄ.....	6
2 TAVOITE JA TARKOITUS.....	10
3 SANANLASKUJEN HISTORIAA.....	12
4 MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTTAMISEN AMMATILLISIA KÄYTÄNTÖJÄ	15
4.1 Työelämävalmennus.....	15
4.2 Aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen opetus.....	17
4.3 Suomen kielen opetus NEMO-hankkeessa	19
5 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY	23
5.1 Maahanmuuttaja ja maahanmuutto	23
5.2 Kotouttaminen ja kotoutuminen	23
5.3 Sananlasku.....	24
6 HANKKEEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA ASIAKASRYHMÄ.....	27
7 METODISEN MALLIN TYÖSKENTELYPROSESSI	31
7.1 Työskentelyprosessin suunnittelu.....	31
7.2 Oppituntien käsikirjoitus.....	36
7.2.1 Oppitunti I. Sananlaskujen käännökset, sisällöt ja merkitykset.	37
7.2.2 Oppitunti II. Sananlaskujen kulttuuriset vastaavuudet. Sana- ja kuvakollaasit	37
7.2.3 Oppitunti III. Sananlaskujen kulttuuriset vastaavuudet. Sana- ja kuvakollaasit	39
7.2.4 Oppitunti IV. Sananlaskujen kulttuuriset vastaavuudet. Sana ja kuvakollaasit	39
7.2.5 Oppitunti V. Opite soveltaminen. Käsikirjoitus, näytelmät ja palaute	39
8 KUVAUS OPPITUNTIEN KULUSTA, TOTEUTUS	41
8.1 Oppitunti I. Sananlaskujen käännökset, sisällöt ja merkitykset.....	41

8.1.1	Ennen työntekoa	42
8.1.2	Työtä tehdessä.....	44
8.2	Oppitunti II. Sananlaskujen käännökset, sisällöt ja merkitykset.....	45
8.2.1	Ennen työntekoa, kertaus edellisestä oppitunnista.....	45
8.2.2	Työtä tehdessä. Jatkuu.	47
8.2.3	Työn päätyttyä.....	50
8.2.4	Ymmärrys opitusta. Oppilaiden keskustelua	53
8.3	Oppitunti III. Sananlaskujen kulttuuriset vastaavuudet. Sana- ja kuvakollaasien valmistaminen	56
8.4	Oppitunti IV. Sananlaskujen kulttuuriset vastaavuudet. Sana- ja kuvakollaasit. Työskentely jatkuu.	58
8.5	Oppitunti V. Sananlaskujen kulttuuriset vastaavuudet. Sana- ja kuvakollaasien viimeistely ja esittely.....	59
8.6	Oppitunti VI. Opitun soveltaminen. Käsikirjoituksen laatiminen, näytelmien esittäminen	63
8.7	Opiskelijoiden antama palaute koko työskentelystä ja työskentelyprosessin arviointi	63
9	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA - AUTA MIESTÄ MÄESSÄ, ÄLÄ MÄEN ALLA	70
9.1	Kahdensuuntainen metodi	70
9.2	Suomen kielen ja kulttuurin opetus.....	73
9.3	Työelämävalmennus.....	77
9.4	Pohdintaa ja sovellettavuus kirkon työssä	79
	LÄHTEET.....	82

1 JOHDANTO - MINKÄ TAAKSEEN JÄTTÄÄ SEN EDESTÄÄN LÖYTÄÄ

Kiinnostukseni sananlaskuihin ja niiden käyttöön on syntynyt lapsuudessani. Kasvatuksessani niillä oli oma sijansa ja tehtävänsä. Lapsuuden kodissani sananlaskuilla höystettiin arkista elämää. ”Vie mennessäs tämä kirja, kun olet nyt menossa sinne, ja tuo tullessas takkini, jonka unohdin eilen käydessäni siellä”, pyysi äiti havaitessaan, että tein lähtöä naapuriin ystäviäni tapaamaan. Uusien ja itselleni entuudestaan tuntemattomien töiden äärellä epäröidessäni isä kannusti ”yrittänyttä ei laiteta”. Vaivalloisten ja voimia vievien koulutehtävien äärellä valitukseni kuultuaan vanhempani kannustivat sanomalla ”lopussa kiitos seisoo”. Lukuisia esimerkkejä muistuu mieleeni ja ne ovat niin syvälle juurtuneet ajatteluuni ja tapoihini toimia, että omia lapsiani kasvattaessani käytin niitä luonnostaan. ”Kannattele sinä tapaa niin tapa kannattelee sinua”, voisi sanoa.

Sananlaskujen käyttö osuvana ja ytimekkäänä ilmauksena on ollut käytössäni myös nuoriso- ja diakoniatyössä eri työyhteisöissä. Erityisesti niiden käyttö vilkastui Namibiassa lähetystyössä ollessani. Toisessa kulttuurissa työskentely kahdentoista vuoden aikana sai suomalaisen identiteettini ja mielenkiinnon omaa kulttuuria kohtaan vahvistumaan. Siinä kävi samalla selväksi myös se, että kaikissa kulttuureissa on sananlaskuja. Ihmisillä on kantapään kautta opittuja ja monessa tulella koeteltuja elämänviisauksia, jotka on tiivistetty kontekstin mukaiseksi. Käytössä ovat ne käsitteet ja ilmaisut, jotka ovat arkea ja lähiympäristön käytössä jokapäiväisessä elämänmenossa. Namibiassa, Amboimaalla sanotaan: ”Tsetekela tappoi elefantin kivellä.” Tämän sananlaskun on Erkki Hynönen selittänyt ilmentävän sinnikästä yrittämistä. Näin kiitetään ahkeruudellaan ja sinnikkyydellään jonkun suuren työn päätökseen viejää. Kun työn suorittaja ahersi työnsä ääressä, niin kaikki kävi suuremmatta huomiotta. Oli aivan kuin hän olisi tappanut elefantin kivellä”. (Hynönen 1982, 5.)

Työskennellessäni ulkomailla huomioni kiinnittyi siihen, että toisessa kulttuurissa on muodostunut samankaltaisia elämän viisauksien kiteytymiä kuin Suomessa. Sananlaskut kertovat ihmisistä ja ihmisten elämästä, joten samanlaisuus,

vain eri sanoin, on löydettävissä toisistakin kulttuureista. Kulttuurien kohtaaminen on ja lisää rikkautta, josta kaikki voivat päästä osallisiksi. Namibiassa sanotaan: ”Oli aamulla varhain liikkeellä ja löysi kilpikonnän.” Tämä sananlasku ylistää tarmokkuutta. Kilpikonnän on liikkeellä öisin. Jos ihminenkin on liikkeellä jo varhain aamulla, niin hän voi löytää kilpikonnän. Se on arvokas löytö. Kilpikonnän liha on herkullista ja sen kuorta voi käyttää talousastiana (Hynönen 1982, 7). Suomessa sanotaan: ”Aikainen lintu madon nappaa.” Selitys on sama kuin namibialaisessa sananlaskussa.

Sananlaskujen mahdollinen merkitys siltana kulttuurista toiseen ja yhteisen ihmisyyden ymmärtämisessä alkoi kiehtoa mieltäni. Suomessa maahanmuuttajien määrä on lisääntynyt ja kaiken aikaa kasvamassa. Monista eri kulttuureista ja maista saapuu Suomeen uusia asukkaita. He tuovat mukanaan oman kulttuurinsa traditioita. Ovatko ne kovin erilaisia suomalaiseseen kulttuuriin ja traditioon nähden? Ovatko ne niin erilaisia, että kotoutuminen suomalaiseen kulttuuriin on mahdotonta, ettei asuminen, eläminen ja työnteko Suomessa voi onnistua? Näistä kysymyksistä nousi kiinnostukseni tätä tematiikkaa kohtaan ja halusin tutustua paremmin aiheeseen opinnäytetyön avulla.

Ilokseni Tampereen seurakuntayhtymän yhteiskunnallisen työn aloitteesta oli saanut alkunsa hanke Nekalan monikulttuurinen työvalmennuspaja, NEMO. Sain luvan tehdä kokeilun yhdessä NEMO:n suomen kielen opettajan kanssa sananlaskujen käytön mahdollisuuksista maahanmuuttajien työelämään valmentamisessa. Aloimme rakentaa siltää, sananlaskujen siltää suomalaisesta kulttuurista käsin. Toisesta päästä siltää rakensivat maahanmuuttajat, tuoden siihen rakennusaineita omista kulttuureistaan. Sanojen merkitykset ja niiden syvyyksistä nousevat piilomerkitykset kunkin omaan perinteeseen liittyen olivat vahvistamassa ihmisyyden globaaliutta, samuutta, herkkyyttä, haurautta, voimaa ja vahvuutta. Tästä samankaltaisesta samuudesta kertoivat jo aikoinaan Raamatun Sananlaskujen kirjan lauseet seuraavalla tavalla.

Salomon, Daavidin pojan, Israelin kuninkaan, sananlaskut:

Opettakoot ne viisautta, kasvattakoot ymmärtämään ymmärryksen sanat, johdattakoot hyvään tietoon, oikeudentuntoon ja rehtiin mieleen. Kokemattomat saakoot niistä viisautta, nuoret tietoa ja harkintaa. Viisaskin viisastuu, kun kuulee niitä, järkeväkin saa opastusta,

oppii mietelmiä ja vertauksia, tajuaa viisaiden sanat, avaa arvoitukset. Herran pelko on tiedon perusta, vain hullu halveksii viisautta ja opetusta. (Sananlaskujen kirja 1: 1-7.)

Sananlaskut ovat vahvaa ja syvää kansan kulttuuriperinnettä. Niitä on käytetty laajasti monilla eri elämänalueilla arkisissa elämäntilanteissa ja läpi elämän eri vaiheiden sukupolvelta toiselle yhteisen hyvän ylläpitämiseen ja maksimointiin.

”Pelkistyneimmillään vanhan kansan elämänviisaus ja elämäkatsomus on säilynyt sananlaskuissa”, toteaa Matti Kuusi kuvaillessaan suomalaisuutta teoksensa Vanhan kansan sananlaskuviisaus alkusanoissa (Kuusi 2002, V). Samassa yhteydessä Kuusi tuo myös esiin Francis Baconin luonnehdinnan, että kansakunnan luonne, lahjakkuus ja henki on löydettävissä sen sananlaskuista (Kuusi 2002, V).

Maahanmuuttajien työelämään valmentamisessa, kulttuurista toiseen siirryttäessä, voisi olla mahdollista ottaa käyttöön mahdollisimman laaja-alaisesti kulttuurisia syvämerkityksiä hyödyntäviä menetelmiä. Kahden kulttuurin sisimpien pohjavirtausten kohtaamista ja vertaamista työelämästä kertovien sananlaskujen muodossa voitaisiin käyttää maahanmuuttajien tueksi suomalaiseen työelämään valmentamisessa. Maahanmuuttajien omaa kulttuuria ei tule väheksyä ja unohtaa voimaannuttavana ja kotouttamista tukevana mahdollisuutena. Tätä menetelmää käyttämällä uskon voitavan syventää kielellisiä valmiuksia ja siten nopeuttaa kotoutumisprosessia.

Sananlaskujen tietoarvoa on mahdotonta mitata. Tähän kritiikittömyyteen niiden voima totuusarvon kannalta perustuukin. Voidaan puhua sananlaskun sosiaalisesta ja symbolisesta arvosta käyttäjälleen. (Lauhakangas 2004, 72.) Sananlaskujen merkitykset ja käyttö ovat saaneet alkunsa käyttäjän omasta elinpiiristä ja kulttuurista. Niihin on liittynyt käyttäytymistä ohjaavia totuuksia. Maasta ja kulttuurista toiseen muuttaessaan ihminen kantaa mukanaan omia elämänarvojaan, uskomuksiaan ja totuuksiaan, joiden varaan hän rakentaa uudessa kulttuurissa elämänsä. Maahanmuuttaja voi kohdata vastaavia hänelle tuttuja elämänarvoja, uskomuksia ja totuuksia uudessa kontekstissa, joilla saattaa olla sekä voimaannuttava että sopeuttava vaikutus.

Metodisen mallin kehittämishanke toteutettiin NEMO-hankkeessa, jonka tavoitteissa mainitaan pyrkimys levittää pajatoimintaa muihinkin seurakuntiin yhteistyössä Kirkkohallituksen sekä Helsingin ja Espoon seurakuntayhtymien kanssa (Tampereen seurakuntayhtymä, NEMO-hankkeen tiedotussuunnitelma, 2012). Mikäli opinnäytetyön tutkimus antaa myönteisiä tuloksia, siinä kehiteltävää metodista mallia sananlaskujen käytöstä maahanmuuttajien työelämävalmennuksessa voitaisiin käyttää ohjeistavana mallina tulevissa työelämävalmennuksissa muissakin seurakunnissa. Se voitaisiin liittää myös yhdeksi pajatoiminnan palvelutuotteeksi ja sitä voitaisiin tarjota kunnille.

2 TAVOITE JA TARKOITUS

Sanat laskusiltana – sananlaskut siltana opinnäytetyön tarkoituksena on kokeilla sananlaskujen käyttöä maahanmuuttajien työelämävalmennuksessa. Ne voisivat olla osaltaan yhtenä tekijänä tukemassa maahanmuuttajia suomalaiseen työkuulttuuriin tutustumisessa.

”On löydettävä asia, joka on niin kiinnostava, että tavoite tulee tärkeämmäksi kuin keinot. Kieli on väline tavoitteen saavuttamisessa, ei itsetarkoitus”, toteaa Tanzi-Albi artikkelissaan, joka koskee maahanmuuttajien alkuopetusta ja siinä autenttisen materiaalin käyttöä (Tanzi–Albi 1994, 52). Hän määrittelee autenttiseksi materiaaliksi lähes mitä tahansa todellista, aitoa, suomalaista aineistoa, joka toimii kielen varassa (emt, 46). Katson sananlaskujen olevan tätä autenttista materiaalia. Ne leikkaavat sekä kielellistä että kulttuurista todellisuutta.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on kehittää metodinen malli, jolla voidaan sananlaskujen avulla tukea maahanmuuttajien suomen kielen ja kulttuurin oppimista sekä auttaa heidän työelämäänsä valmentamistaan.

Methodisen mallin kehittämiseen laadittiin viiden oppitunnin kokonaisuus, jossa edettiin sananlaskujen käännosten, sisältöjen ja merkityksien opiskelusta niiden kulttuuristen vastaavuuksien etsimisten avulla opitun soveltamiseen. Työskentelyssä käytettiin vuorovaikutuksellista keskustelua, sana- ja kuvakollaasien valmistamista, suomen kielen kirjoittamista ja näytelmien esittämistä. Opiskelukokonaisuuden päätteeksi opiskelijat antoivat palautetta kokeilusta.

Sananlaskujen opiskeluprosessia testattiin Nekalan monikulttuurisessa työelämävalmennuspajassa, NEMO-hankkeessa mukana olevien maahanmuuttajien kanssa heidän sopeuttamisessaan suomalaiseen työelämäänsä.

”Sanat laskusiltana – sananlaskut siltana, sananlaskujen käyttö maahanmuuttajien työelämävalmennuksessa” -opinnäytetyöllä pyritään suomalaisesta ja maahanmuuttajan omasta kansanperinteestä ja kulttuurista nousevien työelämäänsä liittyvien sananlaskujen avulla tukemaan maahanmuuttajia suomalaisen työelä-

mäkultuurin ymmärtämistä. Etsimällä sananlaskujen kulttuurisia vastaavuuksia niitä voidaan käyttää vahvistamaan maahanmuuttajan ymmärrystä työhön liittyvien arvojen, moraalien ja etiikan merkitysten ja piilomerkitysten sisäistämiseen. Sananlaskut voivat siten olla silta suomalaisen työkuulttuurin ymmärtämiseen ja niiden käytöllä voi olla vaikutusta työelämään pääsyn helpottumisessa.

3 SANANLASKUJEN HISTORIAA

Sananlaskut ovat universaali kansanperinteen muoto (Lauhakangas 2004, 13) ja niiden merkityksissä, vaikka ovatkin kulttuurisidonnaisia, on hahmotettavissa kulttuurirajat ylittäviä vastaavuuksia. Katsaus työstä kertovien sanalaskujen historiaan avaa niiden merkittävyyden kansallisten tapojen, arvojen ja tuntojen ilmaisussa.

Työ ja työnteko ovat aina kuuluneet ihmisen elämään. Sananlaskujen kulta-aikaa maailmalla oli 1500–1600-luvut (Yrjölä 2003, 7). Arkiseen elämään kuuluvasta työ-teemasta syntyi lukuisia sananlaskuja kaikkialla maailmassa ihmisten keskuudessa. Hänninen kirjoittaa työelämään liittyvistä sananlaskuista ja niiden historiallisesta kehityksestä seuraavasti:

Cervantesin sanoin sananlaskut ovat pitkän kokemuksen lyhyitä kiteymiä. Mikael Agricola totesi vuonna 1553, että sananlaskujen kuolemattomuuden takaa parhaiten jatkuva käyttö ja niihin säilytetty kunkin ajan oma kokemus. Työn taakka säilytettiin ihmisen niskaan jo muinaisessa Kreikassa, missä joutilaisuus oli kunniassa ja työllä tarkoitettiin orjatyötä. Uusi aika toi 1600-luvulla mukanaan työn teoreettisen ihannoinnin: ahkera työ kaikki voittaa. Kun vielä uskonpuhdistus teki joutilaisuudesta synnin, oltiin vauhdissa kohti tämän vuosisadan työyhteiskuntaa. (Hänninen 1997.)

Hän vertaa suomalaista kulutusjuhlaa 1700-luvun elämään: ”Hullu paljon työtä tekee, elää viisas vähemmälläkin” tokaistiin tuolloin, kun jo vuosisadan puolivälissä tiedettiin, että ”sitä miestä Jumala ruokkii, joka hyvin maata kuokkii” (Emt). Vuosisadan loppupuolella protestanttinen etiikka vahvistui, kuten ilmenee sananlaskuista ”ei työ miestä häpäise, kun ei työ miestä”. ”Työhön pakko muttei ruualle” (Emt).

1800-luvun alkupuolen työetiikkaa Hänninen kuvaa:

1800-luvun ensi vuosikymmeninä työ oli palkkansa väärsti, ja koutuullisuus valttia: ”paha on seppä palkatta, paha suuren palkan kanssa”. Arvokas työ erotettiin vapaa-ajasta: ”työtä työn ajalla, juttua jutun ajalla”. ”Työ miehen kunnia”, sanottiin myös, vaikka talonpoikainen ”kovan työihmisen” arvostus todennäköisesti koski mitä suurimmissa määrin myös naisia. (Emt.)

Vuosisadan jälkipuoliskolla taas ”sanonnoista alkoi paistaa ironia ja raha: ”ei työ mitään herkkua ole - jos se herkkua olis, niin herrathan sen olis tehneet”. ”Kau-pasta mies rikastuu, ei työn teosta”. (Hänninen 1997.) 1900-luvulle tultaessa asenne työhön muuttui jälleen:

...työ alkoi muistuttaa kirousta. 1800-luvulla vielä ”työstä mies mainittihin, vaan ei suurista sanoista”, kun 1900-luvulla sanonta oli kääntynyt muotoon ”ei miestä töistä kiitetä vaan suurista sanoista”. 30-luvun lama rohkaisi työmiestä pohtimaan, että ”mitäs tuota työtä nyt niin ahnehtii, pysyyhän sitä köyhänä vähemmälläkin”. (Hänninen 1997.)

Sananlaskuja on käytetty kansojen ja ihmisten keskuudessa kauan. Raamatussa on Sananlaskujen kirja, jonka aines on lopulliseen muotoonsa valmistunut 300–200-luvuilla eKr. (Kuula, Nissinen & Riekkinen 2003, 107.)

Sananlaskujen kirja on kokoelma israelilaista ja yleisitämaista mieltämärinoutta, enimmäkseen kokemuksiin ja esimerkein valaistuja elämänohjeita. Neuvot on osoitettu yksityiselle ihmiselle ja ne ovat luonteeltaan selkeitä ja käytännöllisiä. (Palva 2006, 351.)

Salomon Daavidin pojan Israelin kuninkaan sananlaskut muodostavat kokoelman viisaita lauselmaa, joille on sananlaskuviisaudelle tyypilliseen tapaan ominaista yleisinhimillisyys. Sananlaskut ovat elämäkokemuksen kiteytymiä, jotka muotoutuvat ikään kuin ihmiskunnan yhteisessä muistissa. Siksi ne kestävät hämmästyttävän hyvin ajan, paikan ja kulttuurin vaihtelut ja liikkuvat sujuvasti kielestä, maasta ja uskonnosta toiseen. Myös Raamatun Sananlaskut kuuluvat tähän perintöön. (Kuula, Nissinen & Riekkinen 2003, 105–106.)

”Sananlaskuissa on kansan väri ja luonne, niistä oppii tuntemaan sen tavat ja mielenliikkeet, kansan tunnot ja näkemykset”, siteeraa Lauhakangas Karl F.W. Wanderia, joka saksalaisiin sananlaskuihin ja niiden eurooppalaisiin vertailuihin kokoelmateoksen esipuheessa kiteyttää sananlaskut edellä mainitulla tavalla. (Lauhakangas 2004, 40.)

Sananlaskujen suomalaisen tutkimuksen uuden polven, 1900-luvun uranuurtaja on Matti Kuusi. Hän on koonnut ja järjestänyt suomalaista sananlaskuviisautta, elämänohjeita ja kansanaforismeja. Hänen mukaansa...

...sananlaskuja ovat keränneet pappismiehet, jotka määrätietoisesti karsivat aineistoaan kristillis-siveellisen kasvatuksen hengessä ja siten aineistoiksi koostui todellisuutta kauniimpi kuva kansan käyttämistä sananlaskuista. (Kuusi 2002, VI.)

Tämä rajoittuneisuus ei kuitenkaan kokonaan poista kokoelmien kulttuurihistoriallista arvoa, sillä ne edelleen välittävät seuraaville sukupolville vanhan kansan elämänohjeita sekä työhön liittyviä arvoja ja ihanteita.

Kuusi erottaa varhaisessa suomalaisten sananlaskujen varhaiskeruun historiasa kolme merkittävää vaihetta: ”1600-luvun loppupuolisko, vuodet 1765–1795 sekä 1810-luku” (Kuusi 2002, 495). Nämä aikakaudet edustavat määrällisesti sananlaskujen suurimpia keräysajanjaksoja. Suomalaisia sananlaskujen kerääjiä ovat olleet muiden muassa sellaiset merkittävät kulttuurihenkilöt kuin Henrik Gabriel Porthan, Henrik Florinus, Sakari Topelius vanhempi, C.H. Asp, Elias Lönnroth, A.V. Koskimies ja Jaakko Juteni. (Kuusi 2002, 452–497.)

Nuoremman polven suomalaisista sananlaskujen tutkijoista on mainittava Outi Lauhakangas. Hän on merkittävällä tavalla jatkanut isänsä Matti Kuusen työtä.

Lauhakangas on kiteyttänyt Kuusen pitkän työskentelyn sananlaskujen parissa seuraavaan toteamukseen:

Kuusi esitti aikanaan haasteen selvittää, ”miltä osin vuosisatainen sananparsiperinne muuttumattomana tai muuntuen jatkaa tehtäväänsä ihmisten välisten suhteiden kärjistäjänä tai laukaisijana, hankalasti ilmaistavien tilanteiden ja tunnelatausten merkkeinä”. (Lauhakangas 2004, takakansi.)

Lauhakangas pohdiskelee vastausta Kuusen haasteeseen, jonka mukaan ”eri kulttuurien sananlaskupuhetta kuunnellaan perinteen voiman, konfliktien ratkaisun tai yhteenkuuluvuuden vahvistamisen toteuttajina erilaisissa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa” (Lauhakangas 2004, takakansi). Nykysuomen muuttuva väestörakenne ja sen myötä ilmaantuvien uusien kulttuurien välisten kohtaamisten tilanteissa sananlaskujen harkittu käyttö voisi toimia pulmatilanteiden laukaisijana. Sananlaskut voisivat siis toimia siltana sosiaalisessa monikulttuurisessa vuorovaikutuksessa.

4 MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTTAMISEN AMMATILLISIA KÄYTÄNTÖJÄ

Tässä kehittämishankkeessa kehitetään uudenlaista metodista mallia sananlaskujen käytöstä maahanmuuttajien työelämävalmennuksessa. Tiedossani ei ole aiempia tutkimuksia tai kokeiluja sananlaskujen käytöstä maahanmuuttajien kotouttamisessa. Hollantilainen Bert de Ruiten on kirjassaan *A Single Hand Cannot Applaud* tutkinut sananlaskujen käyttömahdollisuuksia uskontodialogisissa kristittyjen ja muslimien välillä. Kirjan tarkoituksena on testata Raamatun Sananlaskujen kirjan ja arabi-sanalaskujen vastaavuuksia sillan rakentamiseksi uskontojen välille. Perimmäisenä tarkoituksena on muslimien evankeliointi (de Ruiten 2011, 8–9).

Sen sijaan muita autenttisia oppimismenetelmiä on käytetty, kuten edellä todettiin (Tanzi-Albi 1994, 46). Tiedotusvälineet, radio, televisio ja lehdet välittävät tietoa kulttuurista sekä vahvistavat kielen oppimista. Autenttiseen oppimiseen liittyvää materiaalia löytyy kaikkialta. Esimerkkeinä tästä ovat erilaiset lomakkeet, talojen järjestyssäännöt, aikataulut, ruokapakkaukset ja tuoteselostukset, pesuaineet, keittokirjat, kotiin tulevat mainokset, liikennemerkkit, lasten koulutustukset, kalenteri, helpot runot, laulut, sananlaskut ja arvoitukset. (Emt. 49–51.)

4.1 Työelämävalmennus

Maahanmuuttajien työelämävalmennukseen kuuluu oleellisena osana suomen kielen ja kulttuurin opiskelu ja työhön liittyvien perustaitojen ja tietojen omaksuminen, joita ovat ”työkulttuuri ja työn merkitys, työmarkkinajärjestelmä, työntekijän ja työnantajan velvollisuudet, työn muodot, keskeinen työlainsäädäntö, verotus ja työnhaku”. (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012, 32). Maahanmuuttajien tulee myös saada tukea ja ohjausta ammatin valintaan liittyvissä kysymyksissä ja ”saa monipuolisen kuvan ammasteista, koulutuksesta ja työelämästä jatkosuunnitelmiansa tueksi”

(Emt. 33). Työelämään tutustumisen mahdollisuus auttaa maahanmuuttajaa tunnistamaan omia vahvuuksiaan elämänuraa suunnitellessa (Emt. 34). Suomalaiseen yhteiskuntaan sopeuttamisen yleiset sisällöt ovat osaltaan myös työelämävalmennusta. Erityisen ammattitaidon opiskelu on yksilön omien erityistaitojen käyttöönottoa sekä tietyn työn käytäntöjen oppimista ja tutkinnon suorittamista. Tässä luvussa tarkastellaan työelämävalmennukseen kuuluvaa aikuisten maahanmuuttajien suomenkielen opetusta ja työelämävalmennuspaja NEMO:n toimintaa.

Maahanmuuttajien kotouttavan toiminnan ja työelämään valmentamisen haasteena on ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen. Toisilleen vieraiden kulttuurien kohtaamisessa opetus- ja ohjaustilanteissa on tarpeellista ottaa huomioon ihmisen olemuksen moniulotteisuus samalla huomioiden kullekin yksilölle merkittävät asiat. Toimittamassaan kirjassa *Monikulttuurinen ohjaus ja neuvontatyö* Sauli Puukari ja Vesa Korhonen (2013) tuovat esiin näkökulmia ihmisten olemuksesta, jotka ovat tärkeitä erilaisissa ohjaustilanteissa. Heidän mukaansa ihminen on olemukseltaan kokeva, ajatteleva, toimiva, sosiaalinen, kulttuurinen, biologinen, hengellinen ja poliittinen. (Puukari & Korhonen 2013, 13–15.)

Kokemuksellisuuden merkitys on suuri, joskin asioiden järjeistämisen vuoksi tunteiden ja kokemusten merkitys saattaa jäädä huomiotta. Yksilön olemus ajattelevana ja toimivana ihmisenä heijastelee hänen luontaista olemustaan lähestyä ja suhtautua asioihin. Ihmisten erilaiset elämän kokemukset ja kulttuurinen tausta tulee ottaa huomioon työskennellessä maahanmuuttajien kanssa. ”Monille ihmisille konkreettinen toiminta on se kanava, jonka kautta he oppivat parhaiten” tähdentävät Puukari ja Korhonen. ”Ohjauksessa on hyödyllistä antaa myös konkreettisia tehtäviä, joilla tuetaan tavoitteisiin pääsemistä”. (Puukari & Korhonen 2013, 13–14.) Ihmisen sosiaalisuuden merkitys elämässä on suuri. Tärkeimpinä tulee huomioida lähipiiri, johon kuuluu perhe ja suku. Puukarin ja Korhosen mukaan ”erityisesti monikulttuurisessa ohjauksessa on paikallaan perehtyä siihen, millaisia sosiaalisia verkostoja ohjattavilla on”. (Emt. 14.) Ihmisen olemukseen kuuluu, että hän on kulttuurinen. Ihmisen kasvuympäristö vaikuttaa siihen kuinka hän suhtautuu asioihin. Arvot, asenteet, ajattelu- ja toimintamallit ovat muovautuneet perheen ja kasvuyhteisön pohjalta tietyn kaltaisiksi. ”Monikulttuurisissa kohtaamisissa kulttuuristamme omaksumamme oppi joutuu usein

haastetuksi, mikä toisaalta tuottaa usein jännitteitä, mutta toisaalta antaa mahdollisuuden oppia uutta” selvittävät Puukari ja Korhonen tähdentäen avoimutta, joka kulttuurisissa kohtaamisissa on tärkeää. (Emt. 14.)

Ihmisten biologiset perustarpeet ovat samankaltaisia kaikissa eri kulttuureissa, mutta niille annetut sosiaaliset ja kulttuuriset merkitykset vaihtelevat paljon. ”Uskonto osaltaan säätelee monilla ihmisillä sitä, millainen suhde heillä on ruokaan tai seksuaalisuuteen ja sen merkitykseen elämässä”. (Emt.14.)

Ihminen on olemukseltaan hengellinen. Kulttuurien välisessä kohtaamisessa on ”tärkeää tutustua tiedollisesti eri uskontoihin muodostaakseen niistä kokonaiskuvaa” selventävät Puukari ja Korhonen ja lisäävät, että ”on myös hyödyllistä tutustua eri uskontojen edustajiin henkilökohtaisesti sillä se auttaa vähentämään ennakkoluuloja ja pelkoja”. Ihmisen vakaumus voi vaikuttaa myös hänen koulutus- ja työelämän valintoihin. (Emt.15.) Ihminen on myös poliittinen, ”joskin aktiivisuus tällä osa-alueella vaihtelee huomattavasti”. (Emt. 15.)

Aikuisten maahanmuuttajien työelämävalmennus pohjautuu lakiin kotoutumisen edistämisestä. Valmennus työelämään tapahtuu suomen tai ruotsin kielen opintojen, työelämä- ja yhteiskuntataitojen ja henkilökohtaisen ohjauksen avulla. (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012, 12, 26–27, 29–32.)

4.2 Aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen opetus

Aikuisten maahanmuuttajien suomen kielen opetusta järjestetään työvoimapolitiittisina koulutuksina. Kotoutumiskoulutusta voidaan järjestää myös niin sanottuna omaehtoisena koulutuksena. Koulutuksen opetussuunnitelma pohjautuu lakiin kotoutumisen edistämisestä. Kotoutumiskoulutus on tarkoitettu työttömille ja työttömyysuhan alaisille työhallinnon asiakkaille. Koulutukseen voivat hakeutua jossain tapauksissa myös työssäkäyvät maahanmuuttajat. Luku- ja kirjoitustaidottomille aikuisille maahanmuuttajille järjestetään luku- ja kirjoitustaidon ope-

tusta erillisen opetussuunnitelman mukaisesti. (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012, 8.)

Kotoutumiskoulutuksen tavoitteena on, että maahanmuuttaja saavuttaa suomen tai ruotsin kielessä toimivan peruskielitaidon. Kotoutumiskoulutus sisältää suomen tai ruotsin kielen opetusta sekä muuta opetusta, joka edistää pääsyä työelämään ja jatkokoulutukseen. Lisäksi koulutus edistää maahanmuuttajan yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämänhallintaan liittyviä valmiuksia. (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012, 8.)

Kotoutumiskoulutuksen järjestämisen lähtökohdissa määritellään arvopohjaksi suomalainen koulutusjärjestelmä, joka takaa kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet. Koulutuksen tulee ohjata opiskelijoita tunnistamaan eri kulttuureita yhdistäviä elämänarvoja ja periaatteita. Sen tehtävänä on tukea maahanmuuttajan omaa kulttuuriperinnettä ja auttaa arvioimaan ja uudistamaan niitä, jos ne ovat ristiriidassa Suomen lakien kanssa. Koulutuksen tulee edistää hyviä etnisiä suhteita ja kannustaa opiskelijaa vuorovaikutukseen toisten kulttuuriryhmien ja kantaväestön kanssa. (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012, 10.)

Kotoutumiskoulutuksen sisällöt, opintojen laajuudet ja tavoitteet ovat seuraavat:

- Suomen tai ruotsin kieli ja viestintätaidot, 30-40 opintoviikkoa. Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa toimivan peruskielitaidon
- Työelämä- ja yhteiskuntataidot, 15-25 opintoviikkoa. Tavoitteena on, että opiskelija saa työelämätaitoja, jotka sisältävät työelämä tietoutta ja ammatin valinnan ohjausta sekä tutustuu työelämäjaksolla suomalaiseen työelämään. Opiskelija saa myös yhteiskuntataitoja ja kulttuurintuntemusta tukevaa opetusta. Nämä pitävät sisällään seuraavia kokonaisuuksia: yhteiskunnan perusrakenteet ja maantuntemus, yhteiskunnan peruspalvelut sekä kulttuuri-identiteetti ja monikulttuurinen vuorovaikutus.
- Ohjaus (5 opintoviikkoa). Ohjauksen tavoitteena on vahvistaa ja tukea opiskelijaa tekemään omaa elämänuraansa, koulutusta ja työllistymistä

koskevia valintoja ja ratkaisuja. (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012, 12, 26–27, 29–32.)

Koulutusta voidaan järjestää opiskelijoiden lähtötason mukaan kolmella eri polulla. Nämä ovat peruspolku perusopiskelutaidot omaaville, hitaasti etenevien polku ja nopeasti etenevien polku. (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012, 12, 14.)

Opetussuunnitelman perusteiden pohjalla on sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys. Sen mukaan opiskelija on aktiivinen oppija ja uusi opittava asia rakentuu aina aikaisemmin koetun ja opitun pohjalle. Keskeisenä tavoitteena on lisätä opiskelijan oppimaan oppimisen taitoja ja oma-aloitteisuutta. (Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012, 16.) Kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelma korostaa opiskelijan ohjauksen merkitystä, jolla halutaan edistää osallisuutta ja yhteiskunnallista tasa-arvoa (Emt. 20).

Opetushallituksen laatimat aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet antavat hyvät ohjeet ja pohjan koulutukselle jättäen koulutuksen järjestäjälle mahdollisuuden laatia sen pohjalta oman opetussuunnitelman. Tällaiset raamit tarjoavat puitteet hyvinkin monenlaisille metodeille ja toimintamalleille, joita on mahdollista käyttää tarpeen mukaan kielen ja kulttuurin oppimiseen.

4.3 Suomen kielen opetus NEMO-hankkeessa

Nekalan monikulttuurinen työelämänvalmennuspaja NEMO on Tampereen evankelisluterilaisen seurakuntayhtymän yhteiskunnallisen työn hallinnoima hanke. Sen toteutusaika oli alun perin 1.7.2012–30.6.2013, mutta sille on saatu jatkorahoitus. Hankkeen pääasiallinen rahoittaja on kotouttamisrahasto. Yhteistyökumppaneita ovat Viinikan seurakunta, jonka tiloissa hanke toteutetaan, Tampereen ammatillinen aikuiskoulutuskeskus (TAKK), Tampereen kaupunki,

Tampereen Työ- ja elinkeinotoimisto, Tampereen NNKY, Tampereen Venäläinen klubi, Setlementti Naapurin Mattila-hanke, Kirkkohallitus ja Helsingin sekä Espoon seurakuntayhtymät. Yhteistyökumppani Ahjolan kansalaisopisto vastaa suomen kielen opetuksesta. (NEMO 2012.) Suomen kielen opettajana toimii Suomi toisena kielenä opettaja Seija Keränen. Hän kuvaa NEMO-hankkeen suomen kielen ja kulttuurin opetussuunnitelmaa seuraavalla tavalla:

Nemolaisille ei ole mitään varsinaista opetussuunnitelmaa, vaan olen käsitellyt niitä asioita, joita ryhmä tuntuu tarvitsevan tai kaipaavan. Nemolaisten kanssa on opiskeltu kielioppiasioita, kuten rektio, MA-infinitiivi, paikansijat, objektin sija, passiivi, imperfekti, nesessiivirakenne, minen-substantiivit, konjunktiot, konditionaali, imperatiivi, sanatyypin taivutusvartalot ja astevaihtelu, joka- ja mikä-pronomien taivutus ja käyttö. Kielioppiasioden lisäksi on käsitelty oppitunneilla aiheita: Suomen laki, oikeudet ja velvollisuudet, laskujen maksaminen ja pankkiasiat, työnhaku sekä työhaastattelu. Oppitunneilla on keskusteltu tuntemuksista, mielipiteistä ja lomasuunnitelmista. Opiskelun teemoja ovat olleet myös hätätilanteet ja niissä toimiminen, mediakritiikki, sähköpostin kirjoittaminen, juhlapäivät, lääkärissä käynti ja sairaudet, harrastuksista kertominen, liikenne, asumisen ongelmat, jätteiden lajittelu, äänestäminen ja vaalit. (Keränen, Seija 2013 a).

Keränen on opetuksessaan ottanut huomioon opiskelijoiden erilaiset taustat ja kielitaidot. Hän on mukauttanut opetuksen tarpeen mukaiseksi. Hänen avoin ja joustava asenteensa mahdollistivat sananlaskujen käytön opetuksessa. Hänelle itselleen tämä työskentely NEMO-hankkeessa oli ensimmäinen kerta työvoimapolitiisessa koulutuksessa olevien opiskelijoiden opettajana.

Hankkeen suunnitelman mukaisesti suomen kielen ja kulttuurin opetusta on viiden kuukauden jakson aikana yhteensä 120 tuntia. Opiskelua on maanantaisin, tiistaisin ja keskiviikkoisin aamupäivisin. (Hakulomake 2012, 9.)

NEMO-hanketta on tarkemmin esitelty luvussa kuusi.

4.4 Maahanmuuttajien työllistyminen

Ulkomaan kansalaisten työllistyminen on heikompaa kuin suomalaisten. Pentti Arajärven selvityksessä Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut maahanmuuttajien työllistymisen esteiksi löydettiin vuonna 2009 seuraavia tekijöitä:

Yleiset esteet, joita ovat yhteiskunnan työllisyystilanne tai kannustin ja byrokratialoukut.

Maahanmuuttaja-asemasta johtuvat tekijät, joita ovat työttömyyden pitkäaikaisuus, tiedon puute suomalaisesta kulttuurista, naisen asema, kielitaito, puutteellinen peruskoulutus ja puuttuva ammatillinen pätevyys.

Työnantajista, työolosuhteista tai työyhteisöstä johtuvat tekijät, joita ovat ylimitoitettu kielitaitovaatimus, epäily riittävästä kielitaidosta tai osaamisen riittävydestä, asenteet ja ennakkoluulot.

Palveluista johtuvat tekijät, joita ovat viranomaisten puutteelliset voimavarat, vastuunjaon epäselvyys, kielenopetuspalvelujen hajajaisuus, viranomaisten puutteelliset tiedot sekä asenteet. (Arajärvi 2009, 81.)

Lokakuussa 2013 ilmestyneessä Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisemassa Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013 - raportissa todetaan ulkomaalaisten työllistymisestä seuraavaa:

Ulkomaan kansalaisten työllisyysaste vuonna 2012 oli 60,6 % (Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013, 16).

Maahanmuuttajien työllisyysaste on sitä parempi mitä kauemmin on maahanmuuton ajankohdasta (Emt.17).

Sukupuoli ei vaikuta pitkään maassa olleiden, 20-30 vuotta osalta työllisyysasteeseen, vaan naisten ja miesten työllisyysasteet ovat lähes samat. Sen sijaan sukupuolten välinen ero on huomattava 2000-luvulla maahan muuttaneiden osalta: Miesten työllisyysaste vuonna 2010 oli huomattavasti korkeampi verrattuna naisten työllisyysasteeseen. Näihin eroihin vaikutti varmasti maahantulon perusteina perhesyyt, maahan tulevien naisten ikärakenne, sekä lasten ikä ja lukumäärä. (Emt.20.)

Työvoimatutkimuksen mukaan ulkomaan kansalaisten työttömyysaste vuonna 2012 oli 16,1 % kun suomen kansalaisten työttömyysaste oli 7,2 % (Emt. 20).

Työ- ja elinkeinotoimistoille vuonna 2012 suunnatussa kyselyssä pyydettiin arvioimaan, mitä ovat maahanmuuttajien keskeisimmät työllistymisen esteet. Ne liittyvät sekä maahanmuuttajiin ja heidän kielitaitoonsa ja ammattitaitoon sekä työnantajien asenteisiin ja vaatimuksiin että muihin tekijöihin, kuten työpaikkojen tarjontaan taloudellisesti heikkoina aikoina ja tutkintojen tunnistamiseen. Yleisin työllistymisen este on puutteellinen suomen kielen taito. (Emt.24.)

Edellisistä lainauksista käy selville, että merkittävimmät syyt maahanmuuttajien työllistymiseen ovat puutteellinen peruskoulutus, ammattitaidon puute, työnantajien asenteet, tiedon puute suomalaisesta kulttuurista, kielitaidon vajavuus. Maahanmuuttajien työttömyysaste kantaväestöön verrattuna on yli kaksinkertainen.

5 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

5.1 Maahanmuuttaja ja maahanmuutto

Maahanmuuttaja on Suomeen muuttanut henkilö, joka oleskelee maassa muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten myönnettyllä luvalla tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity taikka jolle on myönnetty oleskelukortti (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 3§).

Maahanmuuttoliikkeen myötä Suomen väestörakenne on pysyvästi muuttumassa. Suomessa asui vuoden 2012 lopussa 279616 ulkomailla syntynyttä henkilöä, mikä on 5,2 % koko väestöstä (Tilastokeskus 2013 a). Vuoden 2012 aikana myönnettiin 9518 kansalaisuutta, mikä on Suomen itsenäisyyden ajan ennätysmäärä kansalaisuuksia (Maahanmuuttovirasto 2013).

Suomeen muutetaan pääasiassa perhesyistä, opiskelemaan tai tekemään työtä. Osa ulkomaalaistaustaisesta väestöstä viipyy Suomessa vain muutaman vuoden, osa hakee kansalaisuutta, mutta suurin osa asettuu pysyvästi Suomeen. Eniten ulkomaalaisia asuu pääkaupunkiseudulla Helsingissä 12,6 %, Espoossa 11,4 % ja Vantaalla 12,3 % (Tilastokeskus, 2013 b).

5.2 Kotouttaminen ja kotoutuminen

Eduskunnan päätöksen mukaisesti on säädetty laki kotoutumisen edistämisestä. Uudessa 1.9.2011 voimaan tullessa kotouttamislain 3§:ssä määritellään kotouttamisen tavoitteeksi kaksisuuntaisuus, maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen kehitys sekä kotoutumisen monialainen edistäminen. (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010.)

Kotoutumisen edistämisestä paikallistasolla todetaan seuraavaa:

Kunnan ja muiden paikallisten viranomaisten kotoutumisen edistämisen tavoitteena on tukea paikallisesti tai seudullisesti kansainvälisyyttä, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä edistää myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. Tavoitteena on lisäksi edistää hyviä etnisiä suhteita ja kulttuurien välistä vuoropuhelua ja maahanmuuttajaryhmien osallisuutta sekä tukea mahdollisuuksia oman kielen ja kulttuurin säilyttämiseen. (1386/2010.)

”Tämän lain tarkoituksena on tukea ja edistää kotoutumista ja laissa kotoutumisen edistämisestä sen tarkoituksena mainitaan maahanmuuttajan mahdollisuus osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken”. (1386/2010, 1§.) Kotoutuminen määritetään ”maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteiseksi kehitykseksi, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä samalla tukea hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen”. Laissa tarkoitetaan *kotouttamisella* kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla (1386/2010, 3§.) Ennusteiden mukaan ulkomaalaisten määrä kasvaa Suomessa vuoteen 2030 mennessä puoleen miljoonaan henkilöön. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2012).

5.3 Sananlasku

Outi Lauhakangas määrittelee sananlaskut teoksessaan ”Puheestaan ihminen tunnetaan”. Hänen mukaansa sananlaskut ovat universaalia kunkin kulttuurin sisällä muotoutuvaa ja tulkintoja saava perinnelaji. Tiettyjä kulttuureille yhteisiä määrittelykriteerejä sananlaskuista ovat seuraavat:

Traditionaalinen ja kansan suussa yleinen, suhteellisen lyhyt, itsenäisen ajatuksen sisältämä kokemuksen tiivistelmä, muodoltaan suljettu, esteettisesti kiteytynyt ja helposti mieleen jäävä, useimmiten metaforinen ja yleistävä, muusta kielellisestä ympäristöstään poikkeava. (Lauhakangas 2004, 13–14).

Sananlaskut ovat syntyneet kansan keskuudessa ja ne ovat muotoutuneet käytössä tiiviiksi ilmaisuiksi ilmentämään kansalle ja ihmisille tärkeitä arvoja. Nimityksiä `sananparsi`, `sananlasku` ja `puheenparsi` käytetään Suomen Akatemian kielilautakunnan hyväksymin perustelluin merkityksin.

Sananparsi on kansan keskuudessa yleisten sanontain, niin sananlaskujen kuin puheenparttenkin yleisnimitys; sananlasku on itsenäisen ajatuskokonaisuuden kiinteässä, mieleenpainuvassa muodossa esittävä sananparsi, kun taas puheenparsi ei muodosta itsenäistä lausetta vaan on sulatettavissa erilaisiin lauseyhteyksiin. (Kuusi 2002, VIII.)

Sananlaskuissa ilmenee kansakunnan perimmäiset tärkeät arvot ja hyvinä pitämät asiat, joita voivat olla esimerkiksi rehellisyys, oikeudenmukaisuus ja lähimmäisen rakkaus.

5.4 Muita termejä

Eräs olennainen käsite maahanmuuttajien parissa tehtävässä työssä ja monikulttuurisuudessa on *kulttuuri*. Sanaa käytetään usein ilmaisemaan korkeakulttuurin taidemuotoja: musiikki, teatteri, kirjallisuus, kuvataide ja niin edelleen. Tässä opinnäytetyössä käytän käsitettä kulttuuri sen laajassa merkityksessä. Kulttuuria on kaikki se, mitä ihminen tekee tai ajattelee. Toisin sanoen se, mikä muodostaa ihmisen elinpiirin tapoineen, tottumuksineen, uskomuksineen ja arvoineen. Moraalietiikka, käsitys oikeasta ja väärästä, myös uskomukset sekä uskonto ja sen harjoittaminen sisältyvät kulttuuriin. (Eskola, Kaurinkoski & Turtia 2000, 405–406.)

Käsitteellä *oppiminen* tarkoitan tässä yhteydessä prosessia miten oppilas oppii ja omaksuu tietoa. Näkökulma on siis vastaanottajan, eikä niinkään opettajan, kuten sanassa *opettaminen*. Ihmisellä on luontainen taipumus oppia ja omaksua asioita omalla tavallaan. Tästä aiheesta lisää luvussa 7.1.

Opinnäytetyöni käsittelee työelämään sopeutumista. Sanan *työelämäkulttuurin* sisällöstä on tarpeen todeta, että sillä tarkoitetaan tässä käsitettä sen yleisellä tasolla. On huomattava, että eri aloilla ja myös eri Suomen maantieteellisillä alueilla työelämän kulttuurit voivat työalasta tai työntekijöiden ikäryhmästä riippuen poiketa toisistaan suurestikin.

6 HANKKEEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA ASIAKASRYHMÄ

Kehittämishankkeeni toimintaympäristönä on Tampereella Viinikan seurakunnan Nekalan seurakuntatalon tiloissa toimiva Nekalan monikulttuurinen työelämävalmennuspaja, NEMO (Tampereen seurakunnat 2012).

Tampere on monikulttuurinen kaupunki. Vuonna 2010 NEMO-hankkeen valmisteluvaiheessa Tampereen kaupunkiseudulla asui 8590 ulkomaalaistaustaista henkilöä. Lukumäärällisesti suurimmat ryhmät olivat Venäjältä, Virosta, Intiasta, Irakista ja Kiinasta tulleita kansalaisia. Lisäksi oli useista muista eri maista muuttaneita. (NEMO 2012, 5.) Ulkomaalaistaustaisten määrä oli noussut 13086 henkilöön vuoden 2012 loppuun mennessä (Tilastokeskus 2013 c).

Tampereen väestö 31.12.2012	Väestö yhteensä	Syntyperältään suomalainen	Syntyperältään ulkomaalainen
	217 421	204 335	13 086

Taulukko 1. Väestö syntyperän mukaan Tampereella 31.12.2012 (Tilastokeskus 2013 c)

Tampereen seurakuntayhtymässä havaittiin alueella kasvava maahanmuuttajien määrä. Aiemmasta yhteistyöhankkeesta Viinikan seurakunnan ja Tampereen aikuiskoulutuskeskuksen kanssa oli jo saatu kokemusta. Sen mukaan todettiin, että...

...kotouttamiskoulutuksen ja työllistymisen väliin tarvitaan monien maahanmuuttajien kohdalla erityisiä toimenpiteitä. Erityistoimenpiteitä tarvitsee lisäksi muun muassa työperäisen maahanmuuton kautta maahan tulleiden maahanmuuttajien perheenjäsenet ja ne työperäiset maahanmuuttajat, jotka ovat menettäneet työpaikkansa Suomessa. Läheskään kaikille edellä mainituille suora työllistymi-

nen tai edes koulutukseen ohjautuminen ei ole mahdollista. Tarvi-
taan lisätukea kielen, kulttuurin ja työelämätaitojen oppimiseen ja
syrjäytymisen ehkäisemiseen. (Hakulomake 2012, 5.)

Tampereen evankelis-luterilaisen seurakuntayhtymän yhteiskunnallinen työ yh-
dessä hankekumppaneidensa Tampereen aikuiskoulutuskeskuksen TAKK ja
Viinikan seurakunnan kanssa hakivat varoja Sisäasiainministeriön Kotouttamis-
rahastosta työmarkkinoiden ulkopuolella ja haavoittuvassa asemassa olevien
maahanmuuttajien tukemiseen. Rahoitus myönnettiin. Muita yhteistyötahoja
tässä NEMO-hankkeessa ovat Tampereen kaupunki, Tampereen työ- ja elin-
keinotoimisto (TE-toimisto), Tampereen Venäläinen klubi, Setlementti Naapurin
Mattila-hanke, Tampereen Nuorten Naisten Kristillinen Yhdistys (NNKY), Kirk-
kohallitus ja Helsingin sekä Espoon seurakuntayhtymät sekä Martinus -säätio.
Näiden tahojen kanssa aloitettiin Nekalan monikulttuurinen työelämävalmen-
nuspaja, NEMO 27.8.2012. (Hakulomake 2012, 1-3.)

Hankkeen tavoitteeksi asetettiin:

Kehittää eri toimijoiden yhteistyönä toteutettava pysyvä toiminta-
malli, jolla tuetaan haavoittuvassa asemassa olevia maahanmuutta-
jia löytämään paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa, työelä-
mässä sekä paikallisissa lähiyhteisöissä, kuten esimerkiksi seura-
kunnissa. (Hakulomake 2012, 5.)

NEMO - hankkeen asiakasryhmä on ”haavoittuvassa asemassa olevat Suo-
meen muuttaneet kolmansien maiden kansalaiset, erityisesti luku- ja kirjoitus-
taitottomat naiset ja nuoret miehet” (Hakulomake 2012, 7). Hanke pyrkii täy-
dentämään sitä aukkoa, joka jää kotouttamistoimenpiteiden ja työhallinnon työl-
listämistoimenpiteiden väliin (Hakulomake 2012, 7). On tiedostettu, että joillekin
maahanmuuttaja-asiakkaista työllistyminen tai koulutus ei toteudu työelämä-
valmiuksien puutteellisuudesta johtuen (Hakulomake 2012, 7). Suomalaiseen
yhteiskuntaan integroituminen sekä sosiaalisten suhteiden muodostuminen kan-
taväestöön ja myös muihin maahanmuuttajaryhmiin on todettu tarpeelliseksi
(Hakulomake 2012, 5). Maahanmuuttajat tarvitsevat mahdollisuuden uuteen
alkuun. He ovat sosiaalista syrjäytymistä ehkäisevien ja tukea antavien toimen-
piteiden tarpeessa. Hankkeen vaikuttavuus on niiden Suomeen saapuneiden
maahanmuuttajien keskuudessa, jotka ovat asuneet alle viisi vuotta Suomessa

ja joiden työllistyminen 3-5 vuoden kestoisen kotouttamisohjelman aikana on heikko. (Hakulomake 2012, 7.)

”Diakonian tehtävä, tavoitteet ja toimintatavat on määriteltävä yhä uudelleen aikojen muuttuessa” (Veikkola 2002, 122). Tampereen evankelis-luterilaisen seurakuntayhtymän yhteiskunnallisessa työssä oli huomioitu maahanmuuttajien määrän kasvu Tampereen alueella. Maahanmuuttajien määrän kasvu haastaa myös kirkon ja seurakunnat vastaamaan tähän yhteiskunnassa tapahtuvaan muutokseen. NEMO-hankkeessa toteutuu kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön perustehtävä, kuten se oli hahmoteltu vuonna 2002 asetetun strategiatyöryhmän toimesta.

Kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön perustehtävä on edistää kristilliseen uskoon perustuvan oikeudenmukaisuuden, osallisuuden ja lähimmäisenrakkauden toteutuminen yksilöiden elämässä, yhteiskunnassa ja koko maailmassa. Tämän perustehtävän avaintehtäviä ovat: Tukea osallisuuden, jakamisen ja keskinäisen huolenpidon toteutumista, auttaa ja tukea erityisesti niitä, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta, edistää ihmisarvon, oikeudenmukaisuuden, rauhan ja ympäristövastuun toteutumista, tukea ihmisiä kutsumuksensa toteuttamisessa työelämässä ja sen ulkopuolella. (Veikkola 2002, 123.)

Pajatoiminnan tavoitteena on opiskella suomen kieltä, kulttuuria ja edistää työllistymismahdollisuuksia. ATK- ja mediataitoja opiskellaan kahtena päivänä viikossa, johon sisältyy työnhakuapua ja erilaisten lomakkeiden täyttöä. Pajan viiden kuukauden opiskelujaksoon sisältyy myös käytännön työharjoittelua seurakuntien eri toimintapisteissä, riippuen harjoittelijoiden kiinnostuksista ja käytännön tarpeista. (Hakulomake 2012, 6.)

Pajalle tullaan Työ- ja elinkeinokeskuksen lähettämänä. Vuoden kestävän hankkeen on mahdollista valmentaa kaksi ryhmää, joissa kummassakin voi olla enintään 12 henkilöä. (Hakulomake 2012, 7.)

Opinnäytetyön asiakasryhmänä ovat maahanmuuttajat, jotka ovat NEMO-hankkeessa mukana. Kuten Geber on todennut ”maahanmuuttajan identiteetin juuret ovat oman maan maaperässä, ihmissuhteissa ja kokemuksissa, mutta hän kasvaa uuden maan ilmastossa, jonka uudet kontaktit, koulu, työ ja muut instituutiot muovaavat häntä ja saattavat aiheuttaa vaikeita ristiriitoja” (1995, 20). Maahanmuuttajien taustat halutaan ottaa huomioon tätä kehittämishanketta

toteutettaessa ja mahdollistaa heille myönteisiä kokemuksia kulttuurista toiseen siirryttäessä. Asiakasryhmässä tutkitaan sananlaskujen käyttöä maahanmuuttajien työelämävalmennuksessa, jossa suomen kielen ja kulttuurin ja erityisesti työelämäkulttuurin ymmärtäminen on tärkeää.

Hyödynsaajina tässä kehittämishankkeessa ovat maahanmuuttajat ja heidän perheensä sekä yhteiskunnan ja työelämän eri tahot.

7 METODISEN MALLIN TYÖSKENTELYPROSESSI

7.1 Työskentelyprosessin suunnittelu

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena on metodisen mallin kehittäminen maahanmuuttajien työelämään valmentamisen tueksi käyttämällä sananlaskuja suomen kielen ja kulttuurin oppimisessa. Tähän tarvitsin toteuttamispaikan. Ryhdyin kartoittamaan syksyllä 2012 mahdollisia toteuttamispaikkoja. Tampereella oli jo toiminnassa NEMO-hanke, työelämävalmennuspaja, jossa maahanmuuttajille opetettiin suomen kieltä ja kulttuuria. Tämä toiminta oli kehittämishankkeen tavoitteen mukaista. Keskusteltuani NEMO-hankkeen hankekoordinaattori Johanna Pirttijärven kanssa loppuvuodesta 2012 sain suostumuksen toteuttaa kehittämishankkeen heidän hankkeensa parissa. Luvan kehittämishankkeen toteuttamiseen NEMO-hankkeessa myönsi hankkeen yhteyshenkilö ja työelämäohjaaja Tampereen evankelisluterilaisen seurakuntayhtymän yhteiskunnallisentyön johtaja Ilkka Hjerppe.

Maahanmuuttajien suomen kielen opetusta ja työelämään valmentamista suunnitellessani syksyllä 2012 harkitsin mahdollisia vaihtoehtoisia metodeja. Lähtökohdiltaan tutuin ja perinteisin malli olisi ollut opettaa suomen kieltä sekä kielioppia opiskelijoille oppitunneilla ja antaa heille kotitehtäviä itsenäistä kielenopiskelua varten. Pohdin kuitenkin uusia keinoja ja mahdollisuuksia syventää työelämään liittyvien sanojen ja suomalaisen kulttuurin sekä niiden merkityksien ymmärtämistä. Koska kyseessä on nimenomaan työelämään valmentava kielen opetus, päätin valita suomalaiset työstä kertovat sananlaskut, jotka myös kertovat työntekoon vaikuttavista merkityksistä.

Alkuvaiheen suunnittelussani harkitsin haastattelevani jokaisen opiskelijan erikseen. Näin arvelin saavani mahdollisimman autenttisen, aidon ja totuudenmukaisen kuvan sananlaskujen käytöstä kielenopetuksessa ja työelämään valmennuksessa. Hylkäsin tämän metodin sen pitkäkestoisuuden vuoksi ja myös siksi, ettei siinä ole laaja-alaista vuorovaikutuksellisuutta. Kansojen keskuudes-

sa ja yhteisöissä syntyneet sananlaskut voisivat palvella maahanmuuttajia yhteisöllisesti ja yhdessä oppien. Päädyin edellä mainittuun lopputulokseen tehtyäni NEMO-hankkeessa loppusyksystä 2012 kokeilun yhden maahanmuuttajanopiskelijan kanssa. Havaittiin kahdenkeskisen haastattelun ja tallennuslaitteen käytön olevan maahanmuuttajalle ikään kuin testi tai työpaikka haastattelua vastaava epäaito tilanne ja siten jännitystä lisäävä kokemus. Tämän kehittämishankkeen tavoitteena on maahanmuuttajan tukeminen valmentautumisessa suomalaiseen työelämään. Tämän vuoksi tulee pyrkiä mahdollistamaan opiskelijalle positiivisten kokemusten saaminen valmennuksesta ja työelämästä. Kahdenkeskinen haastattelu ei tue tätä pyrkimystä. Päädyin työskentelymalliin, jossa opiskellaan yhdessä, jolloin vuorovaikutus oppitunneilla toisten maahanmuuttajaopiskelijoiden kanssa voisi paremmin tukea pyrkimystä ja tavoitetta.

Loppuvuodesta 2012 tapasin NEMO-hankkeen suomenkielen opettajan. Esitellyäni hänelle kehityshankkeen ja metodisen mallin idean, hän kiinnostui ja lupautui yhteistyöhön. Sovimme kokeilevamme tammikuussa 2013 aloittavan opiskelijaryhmän kanssa kahden viikon pituisen suomalaisen työkuultuurin ymmärtämistä tukevan opiskelujakson käyttämällä sananlaskuja opetusvälineenä. Tarkkaa ajankohtaa kokeilulle emme vielä päättäneet.

Yhdessä suomen kielen opettajan kanssa laadimme kokonaisuuden, jossa on viisi puolentoista tunnin kestoista oppituntia. Oppituntien sisältö suunniteltiin painottuvaksi työstä ja työnteosta kertovien sananlaskujen merkityksien oppimiseen ja niiden varassa työskentelyyn. Tässä vaiheessa loppuvuodesta 2012 ei vielä ollut tiedossa tammikuussa 2013 alkavan työelämävalmennukseen tulevan ryhmän koko eikä kansallisuudet. Sovimme, että alan valmistella ja tehdä taustatyötä tulevaa metodisen mallin kokeilua varten.

Tutkin sananlaskuja käsittelevää kirjallisuutta sekä lukuisia nettisivuja ja havaittiin, että Suomessa työelämään ja työnteokseen liittyviä sananlaskuja on paljon. Esimerkkeinä ainakin nämä seuraavat: ”Ahkeruus kovan onnenkin voittaa”. ”Ei makaavan kissan suuhun hiiri tule”. ”Hiki laiskan syödessä, vilu työtä tehdessä”. ”Ei terve ruumis työtä kaipaa”. ”Ei työ tekemällä loppu”. ”Laiska töitään luettelee”. ”Leikki on lasten työtä”. ”Joka ei nuorena töitä tee, se vanhana kerjää”. Työstä kertovia Suomessa käytössä olevia sananlaskuja, joiden alkuperä on joko suo-

malaisessa, saksalaisessa, englantilaisessa tai ruotsalaisessa traditiossa ovat muun muassa seuraavat. ”Joka ei työtä tee, niin ei sen syömänkään pidä”, ”työ ennen huvituksia”, ”vähän työtä, paljon terveyttä”, ”naisen työ ei ole koskaan valmis”, ”tarpeeton työ on ajanhukkaa”, ”työ tekee kivistä leipää”, ”jokainen työ ansaitsee palkkansa”, ”likainen työ, puhdas palkka”, ”haluton tekee huonoa työtä”, ”ei se ole työtä, minkä mieluusti tekee”. (Yrjölä 2003, 217.)

Työelämään liittyviä sananlaskuja on paljon. Useisiin eri lähteisiin tutustumalla määrä oli niin mittava, ettei kaikkia voitu ottaa tähän kehittämishankkeeseen mukaan. Täytyi tehdä raja. Samankaltaisia merkityksiä sisältävistä sananlaskuista valitsin yhden ja rajaamista tein myös sen mukaan kuinka arkisessa ja yleisessä käytössä sananlasku on. Pysin valitsemaan paljon käytössä olevia ja merkityksiltään vahvasti suomalaista työelämäkulttuuria edustavia sananlaskuja. Työstin aihetta siten, että karsin vanhaa kielenkäyttöä ja murrealueilta työstä kertovia sananlaskuja. Lopulta päädyin kymmenen sananlaskun määrään. Nämä kymmenen sananlaskua jaoin kolmeen ryhmään aikamäärettä apuna käyttäen. Neljä sananlaskua liittyy ennen työntekoa, kolme työtä tehdessä ja kolme työn päättymisen jälkeiseen aikaan. Omasta lapsuudestani oli mielessäni seuraavat sananlaskut, joita perhepiirissäni käytettiin. ”Kukaan ei ole seppä syntyessään”. ”Minkä nuorena oppii sen vanhana taitaa”. ”Tuumasta toimeen”. ”Yrittänyttä ei laiteta”. ”Sen laulua laulat, jonka leipää syöt”. ”Vie mennessäs, tuo tullessas”. ”Lopussa kiitos seisoo”. ”Työ tekijäänsä kiittää”. ”Minkä taakseen jättää sen edestään löytää”. ”Ei tekevältä työ lopu”. Nämä sananlaskut päätin ottaa käyttöön tässä kehittämishankkeessa. Ne edustavat kriteeriemme mukaisia helppoja ja käytössä olevia sananlaskuja, joskaan niissä ei esiinny suoraan työelämään liittyviä sanoja vaan välillisesti työstä kertovia. Näiden sananlaskujen arvelin innostavan opiskelijoita puhumaan työstä ja siten oppimaan suomalaisia sanoja.

Tammikuussa 2013 oli NEMO-hankkeen työelämävalmennukseen ilmoittautunut vain muutama opiskelija. Helmikuussa ryhmän koko oli viisi opiskelijaa. Ryhdyimme suomenkielen opettajan kanssa laatimaan oppitunneille käsikirjoitusta. Siihen sisällytettiin eri tapoja opiskella, oppia ja omaksua sananlaskuissa ilmeneviä sanoja, ilmaisuja ja merkityksiä. Sananlaskujen piilomerkityksien

vuoksi halusimme opiskelussa painottaa niiden merkityksien ymmärtämistä ja sitä kautta omaksumista.

Tässä vaiheessa tiedostimme, että vielä saattaisi tulla lisää opiskelijoita ryhmään, joten suunnitelman tuli tarpeen vaatiessa olla avoin, muokattavissa ja joustava. Riskeiksi arvelimme, että jos ryhmän koko jää pieneksi ja siinä on vain yhden tai kahden kansallisuuden edustajia, niin metodisen mallin opetuskokeilu jää kapea-alaiseksi ja liian pieneksi. Maahanmuuttajien halukkuus osallistua tällaisen aiheen pohdintaan ja työskentelyyn saattaisi olla laimeaa. Riskiksi saattaisi muodostua myös suomen kielen heikko osaaminen ja siten itsensä ilmaisun hauraus. Huomioimme, että opiskelijoiden kielelliset puutteet, heidän vastaustensa syvälinen ja todellinen tulkitseminen ja ymmärtäminen yli kulttuurirajojen saattaisi muodostua vaikeudeksi. Maahanmuuttajalla saattaisi olla heikko oman kulttuurin tuntemus tai hän ei uskaltaisi tuoda sitä esille. Tämä tilanne haastaisi opettajan rohkaisemaan ja tukemaan opiskelijoita sekä luomaan luottamuksellisen ja avoimen ilmapiirin opiskelu tilanteisiin.

Tuntisuunnitelman käsikirjoitusta laatiessamme otimme nämä mahdolliset riskitekijät huomioon. Olimme keskustelleet riskistä, että ryhmä olisi pieni, mutta päädyimme siihen, ettei ryhmän koolla ja siihen mukaan tulevien maahanmuuttajien kansallisuuksilla olisi suurta merkitystä työskentelyn kannalta. Enimmillään heitä voisi olla 12 henkilöä NEMO-hankesuunnitelman mukaan. Ryhmätöiden kannalta riittäisi neljän opiskelijan mukanaolo ja jo kahdenkin eri kansallisuuden läsnäolo olisi riittävä. Vahvuutena sananlaskujen käyttämiselle työelämään valmennuksessa arvelimme olevan aikuisten opiskelijoiden myönteinen asenne ja elämäkokemus. Toivoimme kielen ja kulttuurin opiskelun olevan mieluisaa ja mielenkiintoa herättävä sananlaskujen avulla. Aikuisilla opiskelijoilla oletimme olevan paljon elämäkokemusta siten, että pohdiskelut ja keskustelut kansan viisauksina käytettävien sananlaskujen merkityksistä saisivat kosketuspintaa heidän elämäänsä. Toisaalta mietimme niiden saattavan tuottaa kipua koti-ikävä ja kaipauksen ja muiden tunteiden noustessa esille prosessin aikana. Mahdollisuutena näimme myös positiivisten ja miellyttävien muistojen esiin nousemisen, jolloin maahanmuuttajan on vaivattomampi sopeutua suomalaiseen työelämään tämän prosessin tukemana.

Opiskelijoiden yksilölliset taipumukset oppia uusia asioita päätettiin ottaa huomioon metodisen mallin opiskeluprosessia suunnitellessa. Itä-Suomen yliopiston artikkelissa ”Tunnistatko oppimistyyliä?” kerrotaan, että...

...jokaisella yksilöllä on omin tapansa ottaa vastaan uutta tietoa ja käsitellä oppimaansa. Opiskelijan oppimistyyli voi olla aktiivinen osallistuja, joka oppii saadessaan kehittää uutta, käytännön toteuttaja oppii tekemällä ja harjoittelemalla, looginen ajattelija omaksuu uutta teorioiden, mallien ja käsitteiden kautta ja harkitseva tarkkailija muun muassa kehittämällä ajankäytön suunnitelmallisuutta ja pohtimalla päivän kulkua. Oppimistyyliä voidaan määritellä myös sen mukaan minkä aistin kautta opiskelija omaksuu itselleen helpoimmin uutta tietoa. Oppimistyyli voi olla auditiivinen eli kuulemalla oppiminen, visuaalinen eli näkemällä oppiminen, kinesteettinen eli liikunnalla oppiminen tai taktiilinen eli koskemusaistien kautta oppiminen. (Itä-Suomen yliopisto i.a.)

Tässä kehittämishankkeessa päädyimme käyttämään auditiivista, visuaalista ja kinesteettistä oppimistyyliä soveltaen, kuten seuraavassa luvussa kuvataan. Taktiilinen oppimistyylikin huomioitiin muiden rinnalla kulkevana mahdollisuutena. Kulttuurisessa kohtaamisessa voi kosketuksella olla merkittävä vaikutus osana kommunikaatiota. Luvussa neljä on tuotu esille monikulttuurisessa työssä ilmenevä haaste kohdata ihminen kokonaisvaltaisesti. Tämä otettiin huomioon tämän kehittämishankkeen suunnittelussa. Samassa luvussa on esitelty näkökulmia ihmisten olemuksesta ja sen monista eri piirteistä sekä kuinka ne tulee huomioida ohjaustyössä.

Oppituntien suunnitteluvaiheessa tuli esille, että suomen kielen opettajalla saattaa olla samanaikaisesti opetettavanaan sekä vasta-alkajia, että pidemmälle ehtineitä opiskelijoita. Tiedostimme tästä voivan aiheutua oppituntien aikana keskeytyksiä, viivytyksiä ja muutoksia oppituntien kulkuun. Sovimme, että kehityshankkeen tekijänä voin tarvittaessa ohjata ryhmää suunniteltujen sisältöjen mukaisesti suomen kielen opettajan työskennellessä toisten opiskelijoiden kanssa. Suomen kielen opettaja oli siis päävastuussa oppituntien etenemisestä, hän ohjasi, neuvoi, opetti. Minun roolini ensisijaisesti oli seurata opetusta ja tehdä muistiinpanoja kirjoittaen ja äänittäen. Päätin kertoa opiskelijoille metodisen mallin työstämisestä kehittämishankkeena, joka on samalla opinnäytetyöni ja pyytää heiltä suullinen lupa äänittämiseen. Käytin digitallenninta Zoom Corporation, Handy Recorder H4n. Nauhoittamalla oppitunneilla käydyt keskustelut

halusin varmistaa, että tuntien jälkeen voisin palata niihin uudelleen selventääkseni oppituntien kulun ja tapahtumat. Arvelin oppitunneilla ilmenevän kielellisiä vaikeuksia ymmärtää mitä puhuja tarkoittaa sanomisellaan. Saimme metodisen mallin oppituntien suunnittelun valmiiksi helmikuussa 2013.

7.2 Oppituntien käsikirjoitus

Suunnittelimme oppitunneilla käytettäväksi oppimistyyliin, auditiiviseen, visuaaliseen ja kinesteettiseen perustuvia menetelmiä, koska siten mahdollistuisi kaikille opiskelijoille opiskeltavien asioiden ymmärtäminen ja sisäistäminen. Oppitunneilla päätimme edellä mainittuihin oppimistyyliin liittyen käyttää luovia metodeja keskustelujen lisäksi. Valitsimme sana- ja kuvakollaasien teon koska siinä on mahdollisuus luovasti yhdistellä sananlaskujen merkityksiä kuviin ja symboleihin. Sanotaan, että yksi kuva puhuu enemmän kuin tuhat sanaa. Suomen kielen oppimisen kannalta tällä tavalla voidaan vahvistaa sanojen ymmärtämistä ja niiden syvien työstä kertovien merkityksien löytymistä sekä suomen kielen työhön liittyvän sanavaraston laajentamista kuvien avulla. Valitsimme myös näytelmät oppimisen välineeksi. Opiskelijat käsikirjoittavat suomen kielellä lyhyet näytelmät sananlaskuista ja sitten esittävät ne. Tässä on pyrkimys vahvistaa työstä kertovien sananlaskujen ymmärtämistä ja soveltaa teemoja käytäntöön kun opiskelija itse tuottaa suomen kielen tekstiä. Esittämällä pienen näytelmän mahdollistuu opiskelijalle syventää oppimaansa liikkeen ja toiminnan kautta. Vuorovaikutuksellisuutta haluttiin vahvistaa luovuuden ja keskustelujen keskinäisillä vaihteluilla. Opiskelu suunniteltiin viideksi puolentoista tunnin kokonaisuudeksi. Oppituntien sisällöt suunniteltiin seuraavalla tavalla.

7.2.1 Oppitunti I. Sananlaskujen käännökset, sisällöt ja merkitykset.

Tällä oppitunnilla opiskelu perustuu pääsääntöisesti kuulemalla oppimiseen. Huomioidaan auditiivinen oppimistyyli.

Opiskelijoille esitellään suomalaisia sananlaskuja. Opettaja lukee niitä ääneen rauhallisesti ja toistaen yhden sananlaskun kerrallaan kahteen kertaan. Opiskelijat saavat valitut sananlaskut lukeakseen niitä itse.

Opettaja kertoo sananlaskuissa esiin tulleiden sanojen merkitykset ja varmistaa, että ne on ymmärretty. Opettaja neuvoo oppilaita kysymään tarkennuksia, mikäli jonkin sanan merkitys ei avaudu.

Opettaja selittää sananlasku kerrallaan sen merkityksen ja piilomerkityksen, joka on laajempi, syvällisempi ja erilainen kuin sen sanojen summa.

Opiskelijat osallistuvat sanojen ja niiden merkityksien selventämiseen tuoden omia näkemyksiään ja ehdotuksiaan yhteiseen keskusteluun. Alustava opetus on pohjana myöhempään työskentelyyn. Yhdessä keskustellen sananlaskuista varmistetaan, että opetettu asia on ymmärretty.

Opiskelijoille annetaan kotitehtäväksi miettiä ja pohtia vielä tarkemmin opetettuja sananlaskuja. Opiskelijan tehtävä on myös miettiä omasta kulttuurista nouseva samaa tarkoittava, samankaltainen sananlasku.

7.2.2 Oppitunti II. Sananlaskujen kulttuuriset vastaavuudet. Sana- ja kuvakollaasit

Tällä oppitunnilla opiskelu perustuu pääasiallisesti sekä kuulemalla, että näkemällä oppimiseen. Huomioidaan auditiivinen ja visuaalinen oppimistyyli.

Opiskelijat kertovat kotitehtävästä esille tulleet tarkentavat kysymykset ja oivaluksensa sekä omista kulttuureistaan esille nousseet vastaavat sananlaskut. Niistä keskustellaan yhdessä koko ryhmän kanssa. Suomalaiset sananlaskut ja

niitä vastaavat ryhmän omista kulttuureista nousseet sananlaskut kirjataan esille kaikkien nähtäväksi.

Opettaja jakaa ryhmän kolmeen pienempään työskentely ryhmään. Ryhmät valmistelevat tuotokset, joissa on suomenkielen sanoja ja lehdistä leikattuja tai itse piirrettyjä kuvia. Sana- ja kuvakollaasi ilmentää aiemmin opittuja suomalaisia sananlaskuja. Niihin liitetään omien kulttuurien vastaavuuksia. Suomalaiset sananlaskut kertovat työstä ja työntekoon liittyvistä asioista. Työtä kuvaavat sananlaskut on jaettu aikaperspektiivillä, ennen työntekoa, työnteon aikaan ja työnteon jälkeiseen aikaan liittyviin sananlaskuihin. Tätä jakoa käytetään jaettaessa ryhmä kolmeen osaan.

Ennen työntekoa:

- ”Kukaan ei ole seppä syntyessään”
- ”Minkä nuorena oppii sen vanhana taitaa”
- ”Tuumasta toimeen”
- ”Yrittänyttä ei laiteta”

Työtä tehdessä:

- ”Ei tekevältä työ lopu”
- ”Sen laulua laulat, jonka leipää syöt”
- ”Vie mennessäs, tuo tullessas”

Työn päättymisen jälkeen:

- ”Lopussa kiitos seisoo”
- ”Työ tekijäänsä kiittää”
- ”Minkä taakseen jättää sen edestään löytää”

7.2.3 Oppitunti III. Sananlaskujen kulttuuriset vastaavuudet. Sana- ja kuvakollaasit

Tällä oppitunnilla oppiminen tapahtuu pääasiallisesti kuvien ja niistä nousevien symbolien kautta. Huomioidaan visuaalinen oppimistyyli.

Opiskelijat valmistelevat tunnilla ryhmissä sana- ja kuvakollaasit. He saavat yhdessä tutustua ryhmänsä valitsemiin suomalaisiin sananlaskuihin ja miettiä toteutusvaihtoehtoja. Keskustelukielenä on suomi. Tuotoksessa tulee olla suomenkieliset sananlaskut sekä merkityksiltään vastaavat sananlaskut opiskelijoiden omilla kielillä.

7.2.4 Oppitunti IV. Sananlaskujen kulttuuriset vastaavuudet. Sana ja kuvakollaasit

Kuva- ja sanakollaasien viimeistely ja esittely. Tällä oppitunnilla oppiminen painottuu kuulo- ja näköaistien käyttämiseen. Huomioidaan auditiivinen ja visuaalinen.

Opiskelijat jatkavat työskentelyään ryhmissä ja viimeistelevät sana- ja kuvakollaasit.

Ryhmät esittelevät vuorollaan tuotoksensa kaikille ja ne laitetaan näkyville. Aiheista keskustellaan yhdessä.

7.2.5 Oppitunti V. Opiteun soveltaminen. Käsikirjoitus, näytelmät ja palaute

Käsikirjoituksen laatiminen, näytelmien esittäminen ja opiskelijoiden antama palaute. Tällä oppitunnilla tuetaan oppimisessa erityisesti tekemällä ja liikkumalla.

la oppimista. Vahvasti mukana ovat myös kuulemalla ja näkemällä oppiminen. Huomioidaan kinesteettinen oppimistyyli.

Opiskelijat laativat ryhmissään suomenkielisen lyhyen näytelmän käsikirjoituksen. Aiheena heillä on suomenkieliset sananlaskut, joista he valmistivat tekstin. Draaman keinoin pyritään syventämään kielen ja kulttuurin ymmärtämistä suomalaisesta työelämästä.

Kukin ryhmä vuorollaan esittää toisille oman näytelmänsä. Ryhmä kertoo toisille valmistelu prosessistaan ja aiheista käydään keskustelua yhdessä. Mikäli ryhmäläiset suostuvat niin draamat taltioidaan, joko äänittämällä tai videoimalla. Tarkoituksena on katsoa ja kuunnella tuotos uudelleen ja siten vahvistaa oppimista.

Edellisten oppituntien työskentelyistä keskustellaan ja siten syvennetään suomalaisen työelämäkulttuurin ymmärtämistä peilaten opiskelijoiden omiin kulttuureihin. Keskustellaan esitetyistä näytelmistä ja evaluoidaan myönteisessä hengessä. Tehdään yhteenvetoja ja johtopäätöksiä vertailemalla suomalaista ja ryhmän edustajien kulttuureja keskenään. Pyritään löytämään yhteneväisyyksiä ja siten vahvistamaan maahanmuuttajien sopeutumista suomalaiseen työelämään kehityshankkeen tavoitteen mukaisesti.

Pyydetään ryhmäläisiltä palaute oppitunneista ja käytetyistä menetelmistä. Palautteen antaminen voi olla yhdessä keskustelua tai kirjallista. Annetun palautteen pohjalta voidaan laatia tarpeen vaatiessa parannettu malli pyrkimyksenä sen käyttöönotto tulevien maahanmuuttaja ryhmien työelämävalmennuksessa kehityshankkeen tavoite huomioiden.

8 KUVAUS OPPITUNTIEN KULUSTA, TOTEUTUS

8.1 Oppitunti I. Sananlaskujen käännökset, sisällöt ja merkitykset

Ensimmäinen oppitunti oli tiistaina 2.4.2013 kello 9.00 – 10.30. Sananlaskujen opetukseen oli varattu aikaa puolitoista tuntia, mutta siitä toteutui vain puolituntia varatun ajan lopulla. Tunnin alussa opettaja ja oppilaat keskustelivat heidän aiemmista opiskeluistaan ja kotitehtäviä tarkastettiin. Opettajalla oli tämän ryhmän lisäksi suomen kielen alkeita opiskeleva toinen ryhmä, jota hän samanaikaisesti ohjasi tunnin aikana. Tästä johtuen sananlaskujen käyttö työelämävalmennuksessa osiota päästiin työstämään vasta oppitunnin lopussa.

NEMO-hankkeen opetustilat sijaitsivat Viinikan seurakunnan Nekalan seurakuntatalolla. Ensimmäisellä opetuskerralla paikalla oli neljä maahanmuuttajaopiskelijaa kolmesta eri kansallisuudesta. Opiskelijoiden yksityisyyden suojaamiseksi viittaan heihin kirjainkoodeilla, jotka ovat seuraavat: M1, mies Venäjältä, M2, mies Saksasta, M3, mies Nepalista ja N1, nainen Venäjältä ja N2, nainen Venäjältä.

Työskentelyn alkaessa suomen kielen opettaja johdatteli opiskelijat tulevaan sananlaskujen avulla tapahtuvaan opiskeluun. Hän kertoi työskentelyn kestävän viisi opetuskertaa ja selvensi opiskelijoille esimerkein, mitä sananlasku tarkoittaa. Johdannoksi hän kertoi, että sananlaskujen avulla voidaan opettaa, kasvatata, siirtää tietoa ja taitoja ja ne ovat tiivistetyssä muodossa paljon puhuvia lauseita. Muutama sana kertoo paljon. Sananlaskuja on olemassa kaikilta elämän alueilta, mutta tällä kertaa keskityttäisiin työhön liittyviin sananlaskuihin. Opiskelijoille kerrottiin, että tämä on mahdollisuus oppia yhtä aikaa sekä suomalaisia sanoja että suomalaista työelämäkulttuuria.

Ensimmäisen opetusvaiheen alussa opettaja selitti sananlaskujen käännökset ja yhdessä opiskelijoiden kanssa käytiin läpi niiden merkityksiä. Ensin ne kuitenkin käännettiin yksinkertaiselle ja selkeälle suomen kielelle ymmärtämisen varmistamiseksi, koska joillakin tämän ryhmän opiskelijoilla suomen kielen

opiskelu oli vasta aluillaan. Sekä sanojen että niiden merkitysten opettelusta on kirjattuna litteroitua keskustelua myöhemmin tässä luvussa.

Opettaja esitti mahdollisuuden, että opiskelijoiden omista kulttuureista ja kielisä saattaa olla vastaavanlaisia sananlaskuja. Venäjä, Saksa ja Suomi ovat lähi-alueita, joilla voi esiintyä toisilta kansoilta lainattuja tai yhteisiä sananlaskuja ja yhteneväisyyksiä.

Opiskelu aloitettiin selventämällä yksi sananlasku kerrallaan. Sananlaskuja oli kymmenen ja ne oli ryhmitelty aikaperspektiiviä käyttäen: Ennen työn tekoa, työtä tehdessä ja työn päätyttyä. Avustin opettajaa lukemalla kahteen kertaan jokaisen sananlaskun ja opiskelijoille ne näytettiin kirjoitettuina. Opiskelijat ryhtyivät innostuneina selvittämään sananlaskujen sisältöjä ja merkityksiä. Olen seuraavassa litteroinut oppilaiden repliikit sellaisenaan pyrkien säilyttämään sen ilmaisun, jota he vielä kehittymässä olevalla suomen kielen taidolla itse käyttävät. Tarkoitukseni ei ole saattaa heidän kielitaitoaan noloon valoon, vaan uskon, että tällä tavoin prosessista käy parhaiten ilmi suomen kielen merkitysten avautuminen, ja toisaalta niiden haasteellisuus vieraskielisille.

8.1.1 Ennen työntekoa

Sananlasku: "Kukaan ei ole seppä syntyessään".

Opettaja käänsi ja selvensi sananlaskun: Vähän sama kuin "harjoitus tekee mestarin", eli työtä ei voi osata alussa vaan se pitää opetella.

N1 ymmärsi sananlaskun tarkoittavan...

...no jos jokainen ihminen aloittaa tekemään jokainen työtä niin ei voi tehdä ensin kaikki hyvin, ensin pitää oppia ja sitten jatkaa, jatkaa jatkaa ja siten voi oppia. Jos jokainen ihminen aloittaa työtä ja sitten ei osaa ja pitää tehdä ja oppia. Kun syntyy ei osaa vielä, mutta tulee ammattilainen kun tekee työtä. Jos minä ole syntynyt niin en tiedä mitä pitää tehdä vaan oppii kun tekee. Kun minä seppä niin olen jo ammattilainen.

M1 jatkoi sisällön merkitystä.

Jos minä olen synty. Minä olen, en tiedä kaikki mitä pitää oppia ja sitten tulee oppia.

Opettaja vahvisti, että uutta asiaa pitää ja saa oppia ja opetella. Opiskelijat hymisivät ja nyökkäilivät ymmärtämisen merkiksi.

Sananlasku: "Minkä nuorena oppii sen vanhana taitaa".

Opettaja käänsi ja selvensi sananlaskun. "Jos lapsena ja nuorena opettelee jotain hyvin, sen osaa vielä vanhanakin. Esimerkkinä on pyörällä ajaminen."

Ensimmäisen lukemisen jälkeen oppilaat jo nyökyttelivät ja sanoivat tietävänsä sananlaskun merkityksen. N1, M2 ja M1 keskustelivat vilkkaasti ja M2 sanoi.

Kun nuori, nuoret ihmiset vanhentuneena osaavat. Jos sinä oppii, kun olet nuori sen niin olet älykäs kun olet vanha. Ja voit käyttää tietoa joka sinä kun oppii nuorena. Se on helppo opiskella nuori. Jos haluat tietää paljon. Nuorena pitää lukea. Ei huomenna vaan tänään.

"Ymmärrämme kyllä", opiskelijat vastasivat.

Sananlasku: "Tuumasta toimeen".

Opettaja käänsi ja selvensi sananlaskun. "Ensin kannattaa miettiä työ mielesään ja aloittaa vasta sitten. Mielestäni tässä on myös mukana se ajatus, että kun tuuma on syntynyt, käydään työhön eikä viivytellä".

Opiskelijat miettivät yhdessä mikä on tuuma ja kysyivät opettajalta.

Onko se tuhma ihminen vai *inch*, mitta"?

He päättelivät, että se on jotain muutakin.

M2 totesi, että "ensin ajatellaan ja sitten tehdään. Ei tehdä heti ja nopeasti".

M1 jatkoi ajatusta.

Ensi ajatellaan vaikka projekti ja sitten tehdään.

Opiskelijoiden mielestä tämä oli lyhyt, mutta vaikea sananlasku. Opettaja myönsi sen ja jatkoi että, tuuma on mitta, mutta tuumailla on ajatella. M2 kysyi saavatko opiskelijat seuraavalla kerralla monisteet sananlaskuista itselleen, jotta voisivat seurata opiskelunkulkua omista papereista.

Sananlasku: "Yrittänyttä ei laiteta".

Opettaja käänsi ja selvensi sananlaskun. ”Aina kannattaa yrittää. Jos yrittää ja epäonnistuu, siitä ei rangaista. Jos ei yritä mitään, ei voi saavuttaakaan mitään”. Opiskelijat keskustelivat yhdessä innostuneena ja pyrkivät ymmärtämään. M1 tiivistä keskustelun.

jos ei yritä sinä en voi osata minä kaikki aina tarvii yrittää jos yrität sitten voi osaa töitä. Sinä voit ehkä onnistua jos yrität tai ei onnistua jos ei yrität”.

M2 kysyi vielä.

Mitä merkitsee, ei laiteta, merkitseekö laittaa ruokaa, mistä sanasta se on”? Hän naurahti ja totesi, tämä liian vaikea, minä ei yritä ei onnistu.

Opettaja tarkensi että, pitää yrittää vaikka ei onnistukaan, se on yritys ja kokemus, kannattaa aina yrittää. Se on tekemistä ja ei haittaa vaikka epäonnistuu.

8.1.2 Työtä tehdessä

Sananlasku: ”Ei tekevältä työ lopu”.

Opettaja käänsi ja selvensi sananlaskun. ”Ahkera ihminen näkee työtä joka puolella ja tarttuu siihen”.

Tämän sananlaskun kohdalla opiskelijat olivat pitkään hiljaa ja miettivät. Heitä askarrutti sana, tekevältä. Sananlaskuun ei ehditty saada selvennystä tällä kerralla. Opettaja ilmoitti tunnin päättyneen ja kertoi asian käsittelyn jatkuvan seuraavana päivänä. Heitä kehoitettiin miettimään tätä sananlaskua kotona. M1 totesi, ”ei tekevältä työ lopu”, muiden nauraessa hyväntahtoisesti ymmärtämisen merkiksi.

Tämän ensimmäisen oppitunnin sananlaskujen opetteluun aikana jokainen opiskelija osallistui spontaanisti keskusteluun. Tilanteesta muodostui aivoriihen kaltainen rento ja ilmava työskentely, jossa monenlaiset ajatukset ja ehdotukset sananlaskujen merkityksistä saivat tilaa ja luvan tulla esille. Niistä sitten muodostui yhteinen ymmärrys pohdintojen jälkeen. Opiskelijoilla oli pyrkimys selittää ja selventää omin sanoin sananlaskuja. Ei riittänyt se, että ne oli alkuperäisessä

muodossaan jo sanottu eikä se, että opettaja oli jo niiden merkityksiä avannut. Aikuisopiskelija tarttui innolla haasteeseen.

8.2 Oppitunti II. Sananlaskujen käännökset, sisällöt ja merkitykset

Opetus jatkui keskiviikkona 3.4.13 kello 9.00 – 10.30. Nepalilainen mies M3 myöhästyi. Ryhmään tuli mukaan venäläinen nainen, N2, joka oli aloittanut opiskelun tässä ryhmässä vuoden alusta, mutta ei ollut edellisenä päivänä oppitunnilla mukana. Hänelle kerrottiin ja samalla muillekin kerrattiin sananlaskujen opiskelun tarkoitus. Opiskelijoille jaettiin heidän pyynnöstään paperit, joissa oli kirjoitettuna opiskeltavat sananlaskut niiden etenemisjärjestyksessä. Heitä kehoitettiin tekemään muistiinpanoja papereihin opiskelun aikana opiskelun tueksi. Alussa kerrattiin nopeasti edellisellä kerralla opitut sananlaskut. Edettiin istumajärjestyksen mukaisessa järjestyksessä, kunkin yksitellen kertoessa kohdalleen sattuneen sananlaskun käännöksen ja merkityksen. Opiskelijat ryhtyivät innostuneesti vuorotellen lukemaan ja selittämään kohdalleen sattunutta sananlaskua. N2 ei edellisen päivän poissaolonsa vuoksi osallistunut tässä vaiheessa selvittämiseen, mutta hänen osalleen muodostui kuuntelijan ja opiskelijan rooli toisiin opiskelijoihin nähden, jotka saivat olla opettajina hänelle. Tämä asetelma innosti toisia.

8.2.1 Ennen työntekoa, kertaus edellisestä oppitunnista

Sananlasku: ”Kukaan ei ole seppä syntyessään”.

M2 luki ja selitti ensimmäisen sananlaskun merkityksen.

Se tarkoittaa, että ei kukaan on jo ammattilainen kun hän aloittaa. Jokainen ihminen täytyy oppia ja se ei ole ongelma jos sinä et ole hyvä alkaminen, alussa hyvä mutta sinä opit ja sitten tulee paremmin.

Opiskelija kysyi opettajalta, "onko se hyvin selitetty". Opettaja vakuutti sen olevan hyvin selitetty.

Sananlasku: "Minkä nuorena oppii sen vanhana taitaa".

M1 jatkoi lukien toisen sananlaskun ja antoi selityksen.

Jos sinä opit jotakin kun oli nuori sitten sinä voit käyttää kun sinä olen vanha.

Tämäkin opiskelija kysyi opettajalta oliko hän ymmärtänyt sen oikein ja opettaja vastasi myöntävästi.

Sananlasku: "Tuumasta toimeen".

N1 selvensi kolmannen sananlaskun ja kertoi mitä se merkitsee.

No se on, että pitää sanoa ensin ja sitten nuo sanoa ei oikein paljon, ensin ja hyvä tehdä jokin hyvin.

Tämä sananlasku oli vaikea ymmärtää ensimmäisellä kerralla, joten opettaja tarkisti opiskelijoilta muistavatko sen vielä. He vastasivat, etteivät muista ja tämä on vieläkin vaikea. Sanoja tuuma ja toimi pohdiskeltiin yhdessä ja sitten N1 sanoi.

Ajattelen jotakin ja sitten alan tekemään.

Sananlasku: "Yrittänyttä ei laiteta"

M2 luki neljännen ja kertoi merkityksen.

Sun täytyy yrittää jos haluat, tahtoo onnistua. Joo, jos et yritä sit et voi onnistua siksi yritä ja ehkä sinä *to fail*, epäonnistu aluksi mutta lopuksi sinä onnistu.

N1 tarkensi selitystä.

Ei tarvii pelätä yrittää, saa epäonnistua ja yrittää.

Opettaja totesi, että tähän saakka ehdittiin eilen opiskella ja nyt alkaisi uusien sananlaskujen sisältöjen ja merkityksien opiskelu. Ne ovat sananlaskuja työtä tehdessä.

Tämä toinen oppitunti eteni nopeasti tähän vaiheeseen. Eilisen päivän opitut asiat olivat tuoreessa muistissa ja niistä oli heidän mielissään jo ehtinyt muodostua melko lyhyitä ja ytimekkäitä lauseita.

8.2.2 Työtä tehdessä. Jatkuu.

Sananlasku: "Ei tekevältä työ lopu".

Opettaja rohkaisi opiskelijoita sanomaan ääneen mieleen tulleita ajatuksia sananlaskun merkityksestä ja sisällöstä. M2 alkoi selittää.

Jos sinä ei tekee niin sitten ei työ koskaan lopu. Täytyy tekee ja sitten yks päivä työ on valmis, tehty, lopussa.

Opettaja tarkensi, että merkitys on ehkä juuri toisinpäin. "Jos ihminen on sellainen, joka tekee paljon työtä niin hänelle riittää työtä aina. Sitä se tarkoittaa. Eli jos olet sellainen ihminen, joka on tottunut tekemään työtä paljon niin sitä työtä sitten riittää varmasti aina". N1 arvuutteli merkityksen olevan tällainen.

Jos ihmisellä on työ, niin sitten ei työ koskaan lopu.

Opettaja vahvisti sanoen, että "ihminen näkee kun on työtä, jota voi tehdä ja hän tarttuu työhön ja tekee sen. Se voi olla työ, josta saa palkan, mutta se voi myös olla työ, jonka hän vaan haluaa tehdä" ja jatkoi, että "sen voi tulkita sekä positiivisesti että negatiivisesti. Suomessa arvostetaan ihmistä, joka tekee paljon työtä". Opiskelijoita nauratti tämä. N2 ymmärsi asian ja sanoi.

Työ ei ole lopu, aina vaan on työ.

Sananlasku: "Sen laulua laulat, jonka leipää syöt".

Opettaja käänsi ja selvensi sananlaskun. "Kotona määräävät vanhemmat, työpaikalla pomo".

M2 kysyi toisilta.

Onko laulua ihminen?

N1 arvuutteli nauraen.

Siis sinä syöt laulua!

M2 mietti ääneen sanoen.

Tämä tarkoittaa siis, vaikea asia, englanniksi siis esimerkiksi, *the bread you eat, that song you sing*.

Opettaja vahvisti sen kääntyvän M2:n ehdottamalla tavalla englannin kielelle. Opettaja kehotti opiskelijoita vielä yhdessä miettimään ja auttamaan toisiaan sekä puhumaan ääneen sananlaskun merkityksen löytämiseksi.

N2 kysyi muilta opiskelijoilta.

Onko se laulu kuulua, kuka laulaa?

Opettaja neuvoi, ettei sanoja tule ottaa kirjaimellisesti vaan miettiä ennemminkin symbolina jollekin.

M2 arvaili sananlaskun tarkoittavan.

Kun minä olin nuori, minun vanhempien leipää söin. He menny työ ja söin heidän leipää. Sinä kertoa vaan hyviä asioita työnantajasta kun saa rahaa sieltä.

Nepalilainen saapui tunnille tässä vaiheessa. Opettaja pyysi muita kertomaan hänelle mitä tämä sananlasku tarkoittaa. M2 kysyi, ”kerronko englanniksi vaiko suomeksi”? Opettaja pyysi kertomaan suomeksi.

Tässä vaiheessa toistui tunnin alussa ollut tilanne, jossa opiskelija sai olla opettajan roolissa toiselle opiskelijalle. Se selvästi nosti kiinnostusta ja lisäsi innostusta ymmärtää sananlaskujen merkityksiä. Nämä pienet roolien vaihtelut kesken opiskelun muodostuivat tärkeiksi. Aikuisopiskelija osasi olla opettajan tehtävässä hyvin luontevasti.

M2 alkoi selittää sananlaskua kertoen.

Se tarkoittaa, jos sinä menet työ sitten saat rahaa, saat leipää koska se on vanha sana, mutta nyt se on saat rahaa ja sitten voit ostaa ruokaa ja äh, sen laulua laulat tarkoittaa, että sinä tekee mikä he sanovat.

M3 oivalsi merkityksen ja vahvisti sen sanoen.

Oh yeah, obey, respect!

M2 jatkoi selventämistä varmistaakseen, että toinen opiskelija oli ymmärtänyt sananlaskun merkityksen.

Kun olet nuori sitten sinä laulat vanhemmat, isä äiti laulua.

M3 selventää ajatusta ymmärtämisen merkiksi sanoen.

Nyt koska vanhemmat antaa leipää.

M1 huomasi yhteneväisyyden ja sanoi.

Meillä on melkein sama sananlasku Venäjällä, mutta ravintolassa kuka maksaa kun tilaa musiikkia.

Opettaja havaitsi opiskelijoiden tässä vaiheessa alkaneen jo miettiä mitä sananlaskujen vastaavuuksia heidän omissa kielissä ja kulttuureissa löytyy. Opiskelijoille kerrottiin yhteneväisyyksien havaitsemisen olevan hyvä asia ja niistä puhuttaisiin myöhemmin opiskelun aikana.

Tässä vaiheessa oli vahvaa vuorovaikutusta opiskelijoiden kesken ja se selvästi tuki asian käsittelyä ja ymmärtämistä.

Sananlasku: "Vie mennessäs tuo tullessas".

Opettaja käänsi ja selvensi sananlaskun. "Se kertoo tehokkuuden maksimoimisesta eli jos on menossa vaikka ulos, voi ottaa mukaansa roskapussin ja hakea samalla postin laatikosta".

N1 mietti sananlaskun sisällön merkitsevän.

Jos tekee jotakin voi tulevaisuudesa saada jotakin.

M1 jatkoi selventämistä.

Minä ymmärrän. Mutta englanniksi jos menee töitä, sinä työpaikka sinä tarvii kaikki, kaikki työntekijä kaikki töitä. Et jos työtä hyvin, sit tulee rahaa. Ja kaikki tulee hyvin jos töitä hyvin.

Opettaja vastasi, ettei tuo selitys ollut ihan oikein. Se tarkoittaa, "vie kun menet tuo kun tulet". M2 oivalsi asian sanoen.

Vie ja sitten voi ottaa jotakin mukaan ja sitten jotakin myös mukaan kun tulet takaisin.

Opettaja tarkensi, "pitää olla tehokas".

M2 vahvisti jo edellä sanomaansa.

Pitää käyttää aika hyväksi. Et mene tyhjät kädet, tyhjin käsin.

N2 kysyi muilta haluten tarkennusta sananlaskun merkitykseen.

Voiko se olla jos jotakin tehdä, jotakin huono sinä saat huono takaisin?

N1 oli miettinyt asiaa ja ensimmäisen vastauksensa jälkeen ymmärtänyt sananlaskun sisällön opettajan selittämällä tavalla.

Tehdä kaksi asiaa, olla tehokas.

M2 ymmärsi sananlaskun merkityksen jo heti käsittelyn alussa ja hän halusi vahvistaa ja täsmentää sitä uudelleen.

Tehdä tuottavammin.

N2 halusi osaltaan vahvistaa sananlaskun merkityksen ja ilmaisi se sanoen.

Jos sinä tehdä jotakin hyvää, niin sit sinä tehdä lisää samana aikana.

Opiskelussa oli edetty suunnitelman mukaisesti ja kaksi ensimmäistä sananlaskujen osioita oli nyt käsitelty. Opiskelu jatkui viimeisen osan käsittelyyn. Opiskelijoille oli syntynyt kiinnostus avata ja selventää sananlaskuja ja nyt he mielenkiinnolla jatkoivat työskentelyä.

8.2.3 Työn päätyttyä

Sananlasku: "Lopussa kiitos seisoo".

Opettaja käänsi ja selvensi sananlaskun. "Vaikka työ olisi ollut kuinka rankka, siitä saa lopussa palkkion".

N1 arvuutteli sen merkitsevän.

Jos kaikki työ on loppu. Niin sitten on rauha.

N2 jatkoi edellistä ajatusta lisäten sanat.

Eli kiitos on kiitos.

M1 osaltaan tarkensi sananlaskun merkitsevän.

Hyvin lopputyötä.

Opettaja täsmensi kyseessä olevan palkinnon. N2 ymmärsi sen omalla tavallaan ja sanoi.

Lopussa on hyvä palkinto.

N1 tiivistä ajatuksen ja sanoi sananlaskun merkitsevän.

Kaikki on loppu ja saa palkinto.

M1 tiedusteli kiinnostuneena.

Mikä palkinto?

Opettaja vastasi opiskelijoille. ”Joskus palkinto on vain, että työ on tehty hyvin”. Opettaja halusi vielä tarkistaa oliko opetettu ymmärretty ja kysyi opiskelijoilta halusivatko he vielä kysyä ja tarkentaa jotain. Kysymyksiä ei tullut.

Sananlasku: ”Työ tekijäänsä kiittää”.

Opettaja käänsi ja selvensi sananlaskun. ”Työ itsessään on palkinto eli se, että näkee valmiin työn, palkitsee paremmin kuin palkka”.

N2 kysyi ihmetellen ja viitaten edellisen sananlaskun merkitykseen.

Onko se sama asia?

M1 arvaili näillä kahdella sananlaskulla olevan eroa.

Työ ottaa palkinto itse.

Opettaja kommentoi, että ”työ itsessään on palkinto ja pitäisi ajatella, ettei tarvitse muuta palkkaa”.

N1 pohdiskeli sitä, ettei työstä tule mitään näkyvää lopputulosta.

Kun ei näytä mitä sinä tekee hyvä.

M1 vastasi edellisen pohdiskeluun sananlaskun syvän merkityksen keksittyään.

Minä ymmärrän. Jos on, jos on töitä, niin loppu on hyvi ja kaikki on. Tuntuu hyvin tyytyväinen.

M2 kysyi vielä tarkentavan kysymyksen haluten varmistaa, että sananlasku oli ymmärretty oikein.

Onko työ kiittää? Työ haluaa, että se on tehty hyvin.

Opettaja selitti, että ”tämä liittyy palkkakeskeisyyteen ja haluaako ihminen palkkaa ja rahaa työstään vai tehdäänkö työtä siksi, että työ itsessään on jo palkka, työn tekemisestä tulee hyvä olo”.

Sananlasku: ”Minkä taakseen jättää sen edestään löytää”.

Opettaja käänsi ja selvensi sananlaskun. ”Jos jättää tiskit tiskaamatta, eivät ne yön aikana häviä mihinkään. Jos opiskelee huolimattomasti, se kostaatuu todennäköisesti jossain vaiheessa elämää. Eli kannattaa heti tehdä työt huolella, jolloin tulevaisuudessa on helpompaa”. Opettaja myös selvensi sanojen takana ja edessä merkityksiä.

M2 oivalsi sananlaskun merkityksen ja kertoi esimerkin.

Työ on jos sinä jätät jotakin. Se tulee taas. Esimerkiksi en halua pestä auto, mutta huomenna se on taas likainen. Se tulee aina. Jos et sitä tee se tulee sulle takaisin ja ehkä se on jopa isompi työ sitten. Sama työ odottaa”.

N2 selitti ymmärtäneensä sananlaskun merkityksen.

Jos minä en eilen jotakin, seuraavana päivänä minulla on sama asia ongelma.

Opettaja sanoi nyt opiskellun kaikki kymmenen sananlaskua ja kysyi halusivatko opiskelijat kysyä vielä jotakin. Nepalilainen halusi tarkennusta sananlaskuun ”ei tekevältä työ loppu”. N1 selitti sitä hänelle. Tässä vaiheessa toteutui vaivatta roolin vaihto opiskelijasta opettajaksi. Tässä oli myös kyse vertaistuesta.

Lopuksi opettaja kertoi lyhyesti suomalaisen työnteon kulttuurista ja tavoista ja opiskelijat lukivat vuorotellen opiskellut sananlaskut uudelleen ääneen.

Ensimmäisen opiskelukokonaisuuden päätteeksi opettaja antoi opiskelijoille tehtäväksi tunnilla miettiä, pohtia ja yhdessä keskustella suomen kielellä suomalaisten suhtautumisesta työhön näiden sananlaskujen pohjalta sekä heidän omia kokemuksiaan huomioiden. Opettaja mainitsi keskustelu teemoina voivan olla esimerkiksi liiallinen työnteko, laiskuus, työmentaliteetti, työn arvostaminen ja työkuulttuuri.

8.2.4 Ymmärrys opitusta. Oppilaiden keskustelua

Seuraava litteroitu palautekeskustelu osoittaa miten opiskelijat olivat ymmärtäneet ja kokeneet tähän mennessä oppimansa. Siitä käy ilmi myös miten he hahmottavat suomalaista työmoraalia. Kommenteissa vertaillaan suomalaista työkuulttuuria oman lähtömaan työkuulttuuriin kanssa. Keskustelussa nousee esille erityiset teemat, jotka askarruttavat maahanmuuttaja opiskelijoita. Keskustelusta ei käy selvästi ilmi ovatko nuo teemat olleet heillä mielessään jo ennen tätä työskentelyä vai ovatko ne nousseet mieliin prosessoitaviksi opiskelun ensimmäisen vaiheen aikana. Opiskelijat ymmärtävät suomalaiset ahkeriksi, itsenäisiksi, työtä arvostaviksi ja työnsä hyvin tekeviksi ihmisiksi, jotka auttavat toisiaan tarpeen vaatiessa. Runsasta ja monipuolista keskustelua käytiin esimies- ja työn motivaatio-temoista.

N2: Työ voi odottaa, ei mene pois, mutta suomalaiset on ahkeria työssä.

M1: Suomalaiset ovat tosi itsenäinen työssä. He aina hakee jotakin. Ei voi tehdä sitte. He tehdä kaikki tosi hyvin.

N1: Ja suomalaiset auttavat toisiaan. Jos esimerkiksi jokin arvokas ihminen ja hän menee työpaikalle ja näkeä jotakin huonoa tai paperia lattialla. Hän voi ottaa ja ei kysy siivoaja. Ja voi ottaa itse ja laittaa roskeen. Ja sellainen suomalainen on, että auttaa toisia. Ja tehdä itse eikä pyytää apua. Ja jos sinä näet jotakin voit itse tehdä.

N2: Paljon sananlaskuja työn teema. Paljon se tarkoittaa, että suomalainen mentaliteetti on arvoisa työ, niin paljon.

N1: Ei tarvii pelätä pitää yrittää tehdä ja se on hyvä. Jos sinä yrittää tehdä uusi asioita.

M3: Minä tykkään suomalaisen työkuulttuurin. Kaikki työtä, kaikki ajattelee hyvin. Jos sinä opiskelee hyvin, joten sinulla ei ole töitä ei opiskelija, mutta kaikki sanoo jos töitä sitten hyvä. Kaikki työtä sitten hyvä.

M1: Mutta mä luulen, että suomessa ei pomo koskaan anna erityistä tehtävää. Mutta jotakin kenelle yleistä. Mutta sitten työntekijä tehdä kaikki, että hän voi

odottaa, seuraa, kontrolloidaan. Työntekijän pitää ymmärtää itse mitä hän täytyy tehdä. Pomo sanoo, tarkista yleensä prosessi, mutta työntekijä itse pitää ratkaista prosessin ongelmat ja sitten muuttaa sen hyvin. Hän itse korjaa sen ongelmat. Ei kontrolloida. *Boss is never concrete, he says always general things and then the worker does. He checks the whole thing and fixes all the concrete things there.*

Opettaja: Kyllä se oli sama kuin sanoit äsken. Sinun pitää tietää kaikki yksityiskohdat ja pomo sanoo vaan yleisesti mitä pitää tehdä.

N2: Voiko suomessa pomo sanoo kiitos, sinun työ on tosi hyvin?

Opettaja: Kyllä.

N2: Venäjällä ei koskaan pomo sano, että sinun työ on tosi hyvä. Jos hän hiljaa niin silloin sinun työ on ok. Mutta huono niin sanoo.

Opettaja: Nykyään pomo Suomessa sanoo, että on hyvin tehty ja se motivoi, ennen ei niinkään sanottu.

N2: Mutta Suomessa voi pomo sanoa, että hyvin tehty työ.

N1: Mutta Venäjällä usein pomo kuin jumala.

M1: Suomessa normaalia jos työntekijä tekee hyvä työ, mutta Venäjällä se on normaali, että työntekijä tekee huono työ. Sitten pomo itkiä, ilkiä.

N2: Jos pomo sanoo kiitos, hyvä oikein työ se tarkoittaa, että pitää palkkaa enemmän tai jotain. Sen takia ei sano mitään.

M2: Mä luulen, että Suomessa ihmiset laittaa itse paine ja paine tulee sisältä, ja muussa maassa paine täytyy tulla ulkoapäin, jos ei paine sitten ei tekee jotakin. Joo jos esimerkiksi opiskelet ja sitten ei ole takaraja ei ole koskaan paine ja sitten opiskelija laittaa itse paine.

M1: Suomessa jos työntekijä ei tiedä jotakin hän saa olla rehellinen ja en tiedä. Mutta se tarkoittaa, että sitten hän tarkistaa, että ei hän tiennyt ja sano pomolle mitä se oli. Saa sanoa en tiedä ja tarkistaa. Esimerkiksi pomo kysyy työntekijä

jotakin, mutta työntekijä ei tiedä mitä se tarkoittaa, että sitten hän tarkistaa ja kertoo pomolle mitä se tarkoittaa.

Opettaja: Eikö Venäjällä ole näin?

M1: Ei ei ole. Suomessa on oma-aloitteisuutta. Teet työn kun näet jotakin mitä pitää tehdä. Palohälytin oli rikki ja tekee korjaa sen itse.

N2: Onko Suomessa kilpailua? Ryhmissä, työpaikoissa tekee paljon työ? Onko kilpailua? Joskus Venäjällä voisi sanoa, hae sinä tekee paljon. Haluisin enemmän, että on kaikille.

M2: Luulen, että se on paras asia Suomessa, se ei ole kilpailua. Pomo sanoo kello jo puoli viis ja sitten, ei ole kilpailua, tosi rentoa työkulttuuria.

N2: Minä olen paras muut on huono, ajattelua meillä.

N1: Kaikki on pois täältä.

Opettaja: Suomessa on tiimi ja ryhmätyötä.

N2: Minä teen ja toiset ei tee ja sillai. Puhutaan, muut laiskottelee.

Opettaja: Olemme myös yksilöitä, ei kaikki ole samanlaisia, ei voi yleistää. Kulttuuri on vaikea asia. On samanlaisuutta ja erilaisuutta. Stereotypiaa. Kulttuurien omanlaatuisuutta.

M3: Minä tykkään suomalaisesta työkuulttuuri jos tämä. Minä olen Nepalista, olen mies. Ja tulee sukulaiset ja tulee Nepalista. Ei ole sukulaiset maahanmuutto. Kaikki maksaa. Tulee minun paikka nopeasti.

Opettaja: Suomessa ei ole kaverikulttuuria. Suomessa ei ole nepotismia. Ei saa suosia sukulaisia vaan on tasa-arvo. Kaikki samalla viivalla, se on laki.

M3: Me myös suomalaisia ja ei työpaikkaa. Jos uusi työntekijä niin ei saa työpaikkaa vaan tuttuja valitaan.

Opettaja päätti oppitunnin kiittämällä opiskelijoita hyvästä keskustelusta. Opetuskokonaisuuden seuraavaa oppituntia varten hän antoi opiskelijoille kotitehtäväksi etsiä omasta kielestä ja kulttuurista vastaavanlaisia sananlaskuja kuin

olemme opiskelleet suomen kielellä. Hän ohjeisti opiskelijoita, että heidän omis-
sa kielissään voi olla käytetty hyvinkin erilaisia sanoja ja ilmaisuja, mutta silti ne
vastaavat merkityksiltään opiskeltuja suomalaisia sananlaskuja. Hän kehotti
miettimään, vertailemaan ja valitsemaan vastaavanlaisia ja tuomaan ne seuraava-
alle oppitunnille.

Kahden ensimmäisen oppitunnin aikana saatiin sananlaskut selitettyä ja merki-
tykset avattua sekä selvitettyä keskustellen opiskelijoiden kanssa heidän ym-
märryksensä opitusta.

8.3 Oppitunti III. Sananlaskujen kulttuuriset vastaavuudet. Sana- ja kuvakol- laasien valmistaminen

Oppitunti maanantaina 8.4.2013 kello 9.00 -10.30. Metodin tässä vaiheessa
opiskelussa siirryttiin kielellisesti ja kulttuurillisesti laajemmalle alueelle. Käyt-
töön otettiin uusi visuaalisuuteen painottuva oppimistyyli. Vertailemalla sanalas-
kujen kulttuurisia vastaavuuksia, sekä tekemällä niistä sana- ja kuvakollaaseja
tuetaan opiskelijaa ymmärtämään ja sisäistämään kahden kulttuurin erilaisuuksia
ja samankaltaisuuksia.

Opiskelijat olivat tehneet muutaman päivän opiskelutauon aikana kotitehtävään-
sä ja miettineet omista kulttuureistaan nousevia vastaavuuksia suomalaisille
sananlaskuille. Sananlaskuja kerrottiin toisille sekä vastaavuudet omista kulttuu-
reista. Paikalla olivat muut ryhmään kuuluvat opiskelijat paitsi nepalilainen M3.

Tunnin alussa opettaja ohjeisti opiskelijoita pyytämällä heitä kertomaan toisil-
leen mitä sananlaskuja he ovat omista kulttuureistaan ja omilla kielillään löytä-
neet. Heitä rohkaistiin sanomaan ne ensin omalla kielellään ja sitten yrittämään
kääntää ja selittää ne suomen kielellä mahdollisimman lähelle oman kielen sa-
nanlaskua.

Opettaja jatkoi selvitystä oppitunnin kulusta ja hän kertoi, että omien kulttuurien
sananlaskujen esittelyn jälkeen askarrellaan. "Mitä on askartelu", opettaja kysyi.

N2 vastasi, että ”se on käsityö”. Opettaja vahvisti niin olevan ja jatkoi sen olevan samankaltaista kuin lasten kerhossa. Opettaja esitteli tehtävää ja kertoi, että opiskelluista sananlaskuista tullaan tekemään julisteet, sana- ja kuvakollaasit. Yksi kollaasi on sananlaskuista ennen työntekoa, toinen työtä tehdessä ja kolmas työnteon jälkeen. Tehtäväksi annossa selvitettiin, että niihin kirjoitetaan sekä suomenkieliset, että oman kielen tekstit. Jokaiseen kollaasiin tulee montaa eri kieltä ja lisäksi esillä olevaa sananlaskua kuvaavia lehdistä leikattuja tai itse piirrettyjä kuvia ja symboleja. N1 kysyi, ”kirjoitetaanko ne suomeksi, pitääkö kääntää”. Opettaja vastasi, että ei tarvitse kääntää vaan kirjoitetaan posteriin opetellut suomalaiset sananlaskut ja siihen viereen venäläiset ja saksalaiset. Näin on mahdollisuus vertailla oman kielistä ja suomalaista sananlaskua. Ensin kirjoitetaan se ja sitten katsellaan sitä valmiina. Sitten yritetään sisäistää sananlaskun sisältämä ohje, viisaus ja syvälinen merkitys.

Opettaja kysyi oliko vaikea löytää vastaavia sananlaskuja omasta kielestä ja kulttuurista. M2 ja N1 vastasivat kumpikin myöntävästi. M2 jatkoi kertomalla, ”kyllä oli vaikea kun piti ajatella ja miettiä. Minä en voinut miettiä enää ja siksi piti mennä Google. Ja oli tosi vaikea ja Google auttoi. Ja sitten ei ollut vaikea enää”. Opettaja tiedusteli miksi se oli vaikeaa. M2 vastasi, ”koska Google on vain kun yrittää löytää jotain erikoinen. Mutta kun vain etsii jotain samanlainen niin Google ei hyvä. En muista kaikki saksalainen sananlaskut. Sitä tarvitsee apua ja aikaa”. Opettaja kysyi ovatko saksalaiset sananlaskut hänelle tuttuja. M2 vastasi, ”joo joo kyllä meillä paljon saksassa sananlaskuja. Sitten jotain on lähellä. Sitten ja toinenkin lähellä, mutta on eri ja pitää päättää mikä on lähimpänä”. Opettaja tiedusteli venäläisiltä opiskelijoilta oliko heidän vaikea vai helppo löytää vastaavuuksia omasta kielestään ja kulttuuristaan. M1 vastasi, ”vaikeaa oli ja löysin netti sivu 500 sananlaskua työstä kertovaa venäläistä. Ei kaikki käy”. N2 lisäsi löytäneensä 15 työsananlaskua. N1 kertoi, ”etsin netistä ja satoista löytyi, netti auttoi”. Opettaja tiedusteli, ovatko sananlaskut heille lapsuudesta tuttuja. M1, N1 ja N2 kertoivat muistavansa lapsuudesta joitakin. ”On tuttu asia lapsuudesta ei vaikea”, kertoi N2.

Opiskelijat kertoivat sananlaskujen vastaavuudet omilla kielillään. Kertomisessa edettiin seuraten edellisillä oppitunneilla opiskeltujen suomalaisten sananlaskujen järjestystä.

Sana- ja kuvakollaasien valmistelussa käytettiin samoja aikamääreitä kuin sananlaskujen opiskeluvaiheessa. Koska opiskelijoita oli vain neljä, kaksi miestä ja kaksi naista, niin sovittiin, että miehet tekevät ensimmäisen, ennen työntekoa ja naiset toisen osion eli työtä tehdessä. Kolmannen osion tekisivät kaikki yhdessä, sikäli kun saisivat omat tehtävänsä valmiiksi.

Kolmannen oppitunnin loppuaika työskenneltiin etsien kuvia lehdistä ja hahmotellen tuotosta.

Havaintoni mukaan, oppiminen lähestymällä asiaa visuaalisesta näkökulmasta - keskustelujen lisäksi ja niiden rinnalla - palveli hyvin sellaista opiskelijaa, jolla ensisijainen oppimistyyli perustuu kuviin, muotoihin ja väreihin.

8.4 Oppitunti IV. Sananlaskujen kulttuuriset vastaavuudet. Sana- ja kuvakollaasit. Työskentely jatkuu.

Oppitunti tiistaina 9.4.2013 kello 9.00 – 10.30. Opiskelijat tekivät itsenäistä työtä annettujen ohjeiden mukaisesti valmistellen kuva- ja tekstikollaaseja tunnilla. He käyttivät eniten suomea, mutta lisänä myös englantia, venäjää ja saksaa keskustelukielinä. Välillä he tarkistivat netin sanakirjasta erikielisiä sanojen oikeinkirjoituksia ja merkityksiä. M1 ja M2 työskentelivät yhdessä. He selailivat lehtiä, tekivät kuva valintoja, keskustelivat ensisijaisesti suomen kielellä. N2 ei tullut tunnille. N1 oli yksin. Hän sanoi ymmärtävänsä tehtävän idean ja kertoi tämän kuvakollaasin olevan tehokas tapa oppia ja saada asiat toteutumaan. Hän kertoi kaksi vuotta aiemmin tehneensä kuvakollaasin toiveista, joilla hänellä on. Hän laittoi kuvan kodissaan seinälle ja näki sen joka päivä. Nyt toiveet ovat toteutuneet. Työskentely tunnilla oli tehokasta ja intensiivistä. Suomenkielen opettaja työskenteli tämän tunnin ajan uusien opiskelijoiden kanssa. Minä seurasin sana- ja kuvakollaasien valmistumista sivusta.

Oppitunnin päätyttyä ja opiskelijoiden poistuttua teimme väliarvion suomenkielen opettajan kanssa. Totesimme, että ensimmäinen oppitunti jäi lyhyeksi muiden opiskeluun liittyvien asioiden vuoksi ja siten olemme aikataulusta jäljessä

metodin toteutuksessa. Totesimme myös, että emme pysty nopeuttamaan työskentelyä. Päätimme jatkaa opiskelua vielä yhdellä puolentoista tunnin oppitunnilla 15.4.13.

8.5 Oppitunti V. Sananlaskujen kulttuuriset vastaavuudet. Sana- ja kuvakollaasien viimeistely ja esittely

Oppitunti keskiviikkona 10.4.2013 kello 9.00 – 10.30. Opiskelijat jatkoivat edellisen oppitunnin ohjeiden mukaista työskentelyään tämän oppitunnin alussa. N2 oli paikalla ja jatkoi yhdessä N1 kanssa heille annettua työskentelyä. M3 ei ollut tunnilla. N1, N2 ja M1 valmistivat yhdessä sana- ja kuvakollaasin, jossa käsitelivät sananlaskuja työn päätyttyä. He saivat työnsä lyhyen viimeistelyn jälkeen valmiiksi. M2 saapui tässä vaiheessa tunnille. Valmiina oli kolme kuva- ja sanakollaasia. Ryhmiä pyydettiin esittelemään tuotoksensa. Tämän oppitunnin aikana käytettiin opiskelijoiden omia kieliä niin puhuttuina kuin sana- ja kuvakollaaseihinkin kirjoitettuina. Niitä en ole tähän raporttiin oppituntien kuvauksista ole kirjoittanut, koska niiden merkitykset ovat ensisijaisesti opiskelijan itsensä saama hyöty asiayhteyksien ymmärryksen syventyessä kahdella eri kielellä.

Sana- ja kuvakollaasien esittely aloitettiin. Ensimmäisessä ryhmässä olivat M1 ja M2. He olivat työstäneet yhdessä kolmea ensin käsiteltyä sananlaskua. Ne oli kirjoitettu suomen, venäjän ja saksan kielellä. Kollaasi oli laitettu taululle esille kaikkien nähtäväksi. M2 esitteli, ”ei kukaan ole seppä syntyessään. Se tarkoittaa, että ei kukaan ole ammattilainen alussa, mutta sinä tarvitset opiskella ja tehdä paljon ammattilainen asia”. M1 jatkoi selventämällä, että toinen sananlasku on, että ”minkä nuorena oppii sen vanhana taitaa. Jos sinä opit jotakin kuin sinä nuori sitten sinä voi käyttää tietoa tätä kun sinä olet vanhana”. M2 jatkoi kertomalla kulttuurisesta vastaavuudesta, että ensimmäinen saksaksi tarkoittaa, että ”ammattilaiset ei pudota taivaasta, mutta sinä tarvitset opiskella paljon. Se on ihan sama kuin suomalainen sananlasku”. Venäläisen sananlaskun hän ker-

toi merkitsevän, että ”sinä ei syntynyt ammattilainen”. Kollaasin kuvissa on lapsia leikkimässä keittiössä ja rakennuspalikoilla.

Toinen sananlasku oli minkä nuorena oppii sen vanhana taitaa. M1 jatkoi esittelyä kertomalla sen merkitsevän, että ”harjoitus tekee mestarin”. Hän sanoi sen venäjän kielellä ja luulee, että se on sama kuin suomessa eli tarkoittaa, että ”jos sinä opiskella nuorena lapsena sinä voit eli osaat vanhana sen. Se sopii vanhuuteen myös”. Tässä oli käytetty kuvaa, jossa lapsi aikuisen kanssa korjaa polkupyörää.

Kolmatta sananlaskua selvensi M2 kertoen, ”se on tuumasta toimeen ja se tarkoittaa, että sinä tarvitset ensin ajatella ja sitten tekee jotakin. Ja saksaksi se on ihan sama kuin suomeksi ja venäjäksi ja se tarkoittaa, että sinä tarvitset seitsemän kertaa mitä leikkaa yksi kerta eli pitää ajatella ensin hyvin”. Kuvassa oli ihminen kiipeämässä jyrkän vuoren rinnettä kohti huippua.

Neljäs sananlasku oli, yrittänyttä ei laiteta. M1 kuvaili että, siinä ”idea on, että sinä ei tarvitse pelätä tehdä jotakin, ei tarvitse pelätä epäonnistumista”. Hän kertoi sen saksaksi tarkoittavan, ”että ei mitään tulee mitään eli tyhjästä ei tule mitään”. Todettiin yhdessä, että saksalainen sananlasku merkitsee samaa kuin suomalainen. M1 jatkoi kuvaillen, ”venäläinen sananlasku tarkoittaa, että jos sinä pelätä sutta sinä ei voi mennä metsässä, et voi mennä metsään”. Tätä oli kollaasissa kuvattu mäkihyppääjällä, joka valmistautuu korkealla hyppyriissä hyppyynsä.

Ensimmäinen ryhmä päätti esittelynsä ja opettaja kiitteli hyvästä työstä ja asian erinomaisesta ymmärtämisestä. Ryhmälle annettiin taputuksia.

Ryhmä vaihtui. N1 ja N2 esittelivät tuotoksensa. He olivat edellisen ryhmän tavoin kirjoittaneet kolmella kielellä sananlaskut ja leikelleet kuvia kollaasiin. Heillä oli aihekokonaisuutena sananlaskut, työtä tehdessä. Naisia nauratti ja ujostutti mennä muiden eteen esittelemään tuotostaan. Opettaja tuki heitä esittelemään rohkeasti.

N1 kertoi, että ”ensimmäinen sananlasku on, ei tekevältä työ lopu ja se tarkoittaa, jos ahkera ja paljon töitä ja työ ei lopu”. Hän sanoi sen venäjän kielellä ja kertoi, ”se tarkoittaa näyttää paljon ja silmä näkee ja paljon työtä. Ja tekevät

paljon työtä”. He olivat valinneet kolme kuvaa, joissa jokaisessa oli hymyilevä nainen tekemässä työtä. Merkille pantavaa oli, että nämä kuvissa olevat naiset tekivät remontti töitä, maalausta ja naulausta.

N1 jatkoi kertomalla, että ”toinen sananlasku on, sen laulua laulat, jonka leipää syöt. Se tarkoittaa pomo sanoo jotakin mitä pitää tehdä ahkerasti ja ei tarvii, että pomo toistaa ja pitää joka voi tehdä ahkerasti ja hyvässä ajassa”. Sen sanottiin merkitsevän venäjän ja saksan kielillä samaa. Kuvassa oli mieshenkilö pöydän äärellä.

N1 jatkoi esittelemällä sananlaskun vie mennessäs tuo tullessas. Hän kertoi sen olevan venäjäksi näin, ”ja sinä esimerkiksi menet jokainen paikka ja se on kuva ja vie roskia ja erilaiset työtä”. Opettaja auttoi löytämään sananlaskun vastavuuden saksaksi ja tarkensi merkityksen olevan, ”että jos se ei ole päässä se on jalassa eli kuin, että tyhmästä päästä kärsii koko ruumis”. N1 jatkoi, ”olla tehokas siis idea on se ja näkökulma on että, suomessa työntekijän näkökulmasta ja venäjällä pomon näkökulmasta tämä sananlasku”. Tähän sananlaskuun liittyen oli kolmessa kuvassa ahkeran näköisiä miehiä työskentelemässä. Opettaja kiitteli opiskelijoita hienosta työstä. Heille taputettiin.

N2 kertoi viimeisestä kollaasista, jossa oli sananlaskuja työn päättymisen jälkeen. Tätä olivat olleet työstämässä N1, N2 ja M1. Sananlasku lopussa kiitos seisoo tarkoittaa että, ”jos työ tehty ahkerasti niin voi saada iso palkinto ja tässä on kummatkin sananlaskut”. Hän kertoi sen venäjän kielellä tarkoittavan, jos sinä tekee työn ahkerasti, niin lopussa on hyvä loppu, palkinto. Ja tässä on kuva ja se tarkoittaa, jos voi työskennellä maalla voi saada iso kesäkurpitsa”. He olivat leikanneet kuvan, jossa oli vihanneksia.

N2 jatkoi kertomalla sananlaskusta, työ tekijäänsä kiittää. ”Venäläinen tarkoittaa, että työ on palkinto ihmiselle ja onni on työssä ja hyvä jos ihmiset tekee jotain maisteriksi, sillä mies on ahkerasti harjoitellut ahkerasti musiikkia voi saada menestys kuin minulla on. Voi soittaa ja se on onnea, mutta täytyy harjoitella ahkerasti monta vuotta”. Kahdessa kuvassa oli muusikoita, pianisti ja laulaja.

Viimeinen sananlasku oli, minkä taakseen jättää sen edestään löytää. N2 kertoi venäläisen version olevan, ”parempi tehdä heti ei odottaa huomiseen. Sitten

tässä on kuva. Kaksi tyttöä tekee ahkerasti. Ja ei tarvi laittaa asioita pitkään laatikkoon”. Opettaja kysyi mitä pitkä laatikko tarkoittaa. N2 vastasi, ”pitkä laatikko on hahmo. Jos laittaa pitkään laatikkoon jotain, se on laatikon odottaa. Pitkä aika ei tehdä. Pitkä laatikko paikka, missä asia odottaa pitkä aika. Odottaa ja odottaa”. Tätä sananlaskua oli selvennetty kahdella kuvalla, joista molemmissa oli ihmisiä ja ensimmäisessä oli myös huonekaluja ja toisessa laatikoita.

Kuva- ja sanakollaasit saatiin esiteltyä. Opiskelijat vaikuttivat tyytyväisiltä. He olivat onnistuneet suomalaisten sananlaskujen vastaavuuksien etsimessä omista kulttuureistaan. Omien kulttuurien sananlaskut oli löydetty ja tehty näkyväksi kollaaseissa. Kaikkien läsnä olevien kielten ja monien kulttuurien sananlaskut olivat tasavertaisina esillä.

Oppitunti oli jo loppuillaan ja opettaja kertoi, että tässä projektissa on vielä yksi vaihe ensi maanantaina. Hän ilmoitti, että silloin saadaan tämä opiskelukokous loppuun. Opiskelijoille annettiin tehtäväksi valmistella pieni näytelmä. Opettaja kertoi työskentelyn tapahtuvan kahdessa ryhmässä. Muodostetaan naisten ryhmä, jossa ovat N1 ja N2 ja miesten ryhmä M1 ja M2. Opiskelijoita ohjattiin valitsemaan yksi näistä opiskelluista suomalaisista sananlaskuista ja valmistelemaan siitä muutaman minuutin kestoinen näytelmä, josta käy ilmi sananlaskun idea. Sananlaskun tulee olla osa näytelmää. Sen tulee olla yksi replikki näytelmässä. Heitä kehoitettiin ideoimaan, käsikirjoittamaan, harjoittelemaan ja sitten lopulta esittämään se oppitunnilla muille. Heille kerrottiin, että rekvisiittaa ja toisia opiskelijoitakin voi tarvittaessa käyttää apuna.

Opiskelijat työskentelivät innokkaasti sananlaskun löytämiseksi. He olivat iloisia ja nauroivat paljon pohtiessaan minkä ottaisivat. Ryhmät valitsivat itselleen mieluisat sananlaskut. Opettaja tarkisti, ettei samaa tullut valittua kahteen kertaan.

Opettaja mainitsi opiskelijoille tulevansa pyytämään seuraavalla eli viimeisellä oppitunnilla heidän palautettaan opiskelumenetelmästä. Hän pyysi heitä valmistautumaan kertomaan ovatko oppineet jotain suomalaisesta työstä ja työelämästä näiden sananlaskujen avulla.

8.6 Oppitunti VI. Opitun soveltaminen. Käsikirjoituksen laatiminen, näytelmien esittäminen

Oppitunti maanantaina 15.4.2013. Viimeisen oppitunnin alussa ryhmät viimeistelivät käsikirjoitusta lyhyeen näytelmäänsä. Tämä vaihe eteni nopeasti ja he kertoivatkin, että viikonlopun aikana näytelmää oli jo työstetty kotona. Lyhyen harjoittelun jälkeen he olivat valmiit esittämään sen. Miehet valitsivat ja esittivät sananlaskun, ”tuumasta toimeen”. Naiset valmistelivat näytelmäksi sananlaskun, ”lopussa kiitos seisoo”. Näitä esityksiä ei videoitu, vaikka alustavasti siten oli suunniteltu. Video taltiointin merkitys olisi ollut sananlaskujen ymmärryksen syventäminen ja suomen kielen oppiminen keskustellen ja katsoen näytelmiä uudelleen. Opiskelijat eivät kieltäneet, mutta eivät myöskään luvanneet videotaltiointin tekoa. Oppitunnit olivat jo sisältäneet paljon monenlaista toimintaa, joten opettajakaan ei pitänyt enää tarpeellisena videointia.

Näytelmät esitettiin luontevasti ja erinomaisesti paneutuen aiheeseen. Esityksiä oli kaksi ja ne saivat kaikki nauramaan ja juttelemaan vilkkaasti. Näytelmissä oli tavoitettu sananlaskun ydin. Itsensä ilmaisu toisessa roolissa oli vapauttavaa.

8.7 Opiskelijoiden antama palaute koko työskentelystä ja työskentelyprosessin arviointi

Seuraavassa on koko työskentelyprosessin, tämän sananlaskuja hyödyntävän metodisen mallin testaamisen viimeinen palautekeskustelu litteroituna. Olen kirjoittanut keskustelun lähes sanatarkasti, koska uskon sen siten antavan parhaan kuvan opiskelijoiden mielipiteistä, mitä kehittämishankkeen testaamisessa saavutettiin. Opiskelijat olivat keskustelussa aktiivisia. Vuorovaikutus oli vahvaa ja osoitti, että asioita oli ymmärretty uudella tavalla.

Palautekeskustelu oli maanantaina 15.4.13 kello 10.00 - 10.30. Opettaja tiedusteli onko näistä sananlaskuista hyötyä opiskelijoille suomalaisen työelämän ja kulttuurin ja ymmärtämisessä? Opiskelijat kävivät vilkasta keskustelua aiheesta.

M2: Luulen, että paljon on sama sananlaskuja eri maassa. Siksi minä luulen, että jos kaksi maata ei ole samanlaista niin ne, on sama mieli. Kun työkuva on sama asia. En luule, että venäjä, saksa, espanja ihmiset sanoo työstä, että ole laiska se on hyvä asia.

Opettaja: Ehkä Suomen lähiympäristössä maissa on työtä arvostavia sananlaskuja ja samankaltaisuutta.

N2: Kysyn, että minun mies sanoo, että alussa hankalaa ja lopussa helpompaa eli onko se lopussa kiitos seisoo sama?

Opettaja tarkensi, että on pidempi versio olemassa. Alku aina hankalaa ja lopussa kiitos seisoo. Se on sama, mutta pidempi. Tämä on lyhyempi.

Opettaja kysyi opiskelijoilta, oppivatko he jotain suomalaisesta työmoraalista? Tuliko heille mitään uutta tietoa?

N2: Kyllä.

Opettaja: Kerro.

N1: Voi toistaa se on hyvä.

N2: Voi työelämässä kun sinä tehdä jotakin vaikeata. Kun on samanlainen sananlasku omassa kulttuurissa, niin sen voi muistaa kun tekee työtä ja siitä saa voimaa jaksaa. Sama idea niin ymmärtää.

Opettaja: Tiesittekö, että on sama idea eri maissa, samanlainen idea, vai oliko tämä yllätys? Oliko sinulle tuttua, että on samoja sananlaskuja?

N2: Samassa maassa on tärkeä, että on työtä, työ se on hyvä maailmassa kaikissa maassa.

Opettaja: Minulle oli yllätys, että on näin paljon samanlaisia.

M2: Luulen, että sananlaskut ovat kulttuurisidonnaisia. Esimerkiksi kukaan ei ole seppä, mutta suomessa paljon seppiä, puuseppiä ja se tärkeä työ. Saksassa metallityö ja siksi eri sana eli käytetään sitä ammattia.

Opettaja: Onko nyt helpompi mennä hakemaan töitä?

N1: Niin menemme hakemaan töitä ja puhumme sananlaskuilla.

Opiskelijat nauroivat iloisesti ja osoittivat ymmärtäneensä asian.

M2: Saksaksi jos sanot usein sananlaskuja niin ihmettelevät, että paljon politiikkaa, säästöpossu. Minun pitää taas maksaa paljon. Huono ei, ei vaan toistamista eli stereotypiaa ja toistoa toistoa.

Opettaja: Miten on venäjällä?

N1: Venäjällä se on hyvä. Kaikki liittyvät elämään ja sananlaskut liittyvät elämään. Jos vanha aika niin oli paljon sananlaskuja ja on hyvä jos voit paljon.

N2: Jos käyttää sananlaskuja niin siinä siirtyy tietoa äidiltä tyttarelle. Se on kansanviisautta ja hyvä asia ja Venäjällä paljon sananlaskuja.

Opettaja: Miten on Saksassa, ovatko sananlaskut vain politiikassa käytössä?

M2: Se on vanhanaikainen. Mutta ihmiset jotka tietävät nämä asiat he eivät halua. Siitä on puhuttu jo, eivät halua mennä työ, koska. Kertovat tästä päivästä, en mä tiedä.

Opettaja: Sananlaskut ovat tiedon siirtämistä ja vanhan tiedon siirtämistä. Jokainen perhe on erilainen, riippuu perheestä kuinka toimitaan. Vanhat puhuvat enemmän.

M1: Venäläiset muuttanut paljon. Voi tehdä paljon työtä, mutta ei ole aina saatavissa.

Kerroin opiskelijoille: Olemme puhuneet nyt sananlaskuista, jotka kertovat vaan työstä, mutta on kaikkia elämänalueita koskevia sananlaskuja. Nyt oli vaan nämä kymmenen työstä kertovia, koska olette työelämään valmentavalla kurssilla. Jatkoisin, että te elätte suomalaisessa yhteiskunnassa ja sen monilla eri alueilla. Teillä on vapaa-aikaa ja ystäviä. Sananlaskut ovat viisautta, kansan tietoa pähkinänkuoressa. Siinä ilmenee kansan tietoa, historiaa, asennetta, arvoja ynnä muuta sellaista. Kansoilla on samanlaisia, mutta myös erilaisia sananlaskuja.

Opettaja: Onko tästä opiskelusta teille hyötyä?

M1: Kyllä, minä ajattelen että sananlaskut ovat hyödyllinen. Ymmärrän sama idea joka päivä työssä ja sananlaskujen avata kulttuuri työelämä hyvin.

Opettaja: Onko jotain erilaista venäläisessä – suomalaisessa työkuulttuurissa?

M1: Luulen, että on sama. Ja että työ on hyvä ja työskennellä on hyvä. Ei eroa vaan sama. Pidän suomen kulttuuri parempi se on minulle parempi. Miksi? Mä olen *hardworking* työteliäs ja mä pidän työskennellä. Minä pidän työskennellä, mutta venäläiset ihmiset ei halua työskennellä. Venäläiset sananlaskut kyllä kehottavat tekemään työtä, mutta eivät ihmiset tee niin.

N1: Se on hyvä kun puhumme paljon. Ja nyt minä osaan jo uusia sanoja, enemmän. Ja M1 sanoi jo, että venäläiset huono asia, minulla on suomalaisia ystäviä, jotka eivät levätä ja haluaisin, että ystävä lepää. Voi sairastua. Se on hyvä asia joka tekee työtä, mutta pitää levätä. Venäläiset ei tee työtä. Nyt osaan erottaa ja puhua sananlaskujen kautta ja se on hyvä. Ystävän kanssa, vaikka et olisi työssä. Niin ystävän kanssa voi ymmärtää. Näitä voi käyttää monessa.

N2: Sananlaskut ovat hyödyllisiä. Ne kehittää kieli ja kulttuuri. Kieli voi kehittyä paremmaksi ja mielenkiintoista opiskella sananlaskujen kautta kieli.

Opettaja: Opitko jotain uutta? Onko suomalainen kulttuuri ja työ nyt selvempää?

N2: Kansanviisaus on aina hyvä muistaa työssä. Kuin sanoin, että sama työkuulttuuri Suomessa ja Venäjällä ja mutta ero on, sanon minä. Venäläiset työskentelevät monta vuotta hyvin, mutta ei ole tehokas. Ihminen ei ole työnarkomaani venäjällä. Suomessa on hyvä tehdä työ ahkerasti. Moskovassa ei kaikki halua teke työ. Haluaa vuokra-asunto ja levätä. Se on huono asia, halutaan helppoa elämää, ei työteliäitä. Kyllä hyötyä minulle, kieli kehitty.

M2: Hyöty oppi, pidän keskustelemisestä, sananlaskuista. Ehkä ne voin ottaa töihin joku päivä. En pidä aihe suomalaiset, saksalaiset. Minä uskon ihmisyyteen en kansalaisuuteen. Luulen, että minä olen erikoinen ihminen. En siksi, että olen saksalainen. Usein kuulen suomalaisilta, että iso aihe. En halua uskoa, että fakta minä olen saksalainen, sanoo jotain minusta. Ja siksi se on, sinä olet saksalainen ja siksi olet täsmällinen, ja et voi nauraa. Ja siis kansalaisuus määrittelee ihmisen. En pidä siitä.

Opettaja: N1, N2 ja M1 mitä ajattelette M2:n puheesta?

Opiskelijoilta tuli monta puheenvuoroa samaan aikaan tästä asiasta. ”Tämä aihe oli katotaan sananlaskuja. Ne sanoivat jotain suomen työkuulttuurista. Minä luulen, että on eri ihmiset. On laiska ihmiset ja työteliäs ihmiset. Haluan kyllä käyttää ja sanoo ja totta kai muussa maassa. Minkä taakseen jättää sen edestään löytää. Jos en siivoa tänään se on huomenna siellä odottamassa”.

Kerroin opiskelijoille: Sananlaskut voivat olla vaikka kahvipöytäkeskustelussa mukana, voitte käyttää niitä työpaikalla ja niin edelleen. Nämä voivat olla avaimia keskusteluihin ihmisten kanssa. Sananlasku on kuin avain ja se voi aukaista oven, jonka takana olevassa huoneessa on paljon uusia asioita.

Opettaja kyseli opiskelijoilta, että mitä mieltä he olivat tästä tavasta, metodista, jolla opiskelimme suomen kieltä, kulttuuria ja sananlaskuja? Opettaja kertoo menneet oppitunnit. Opiskelijat myötäilevät ahaa, niin, ahaa ja nyökyttävät päittäin.

Opiskelijat: Mielenkiintoista, meni nopeasti, aika riensi, opin.

N1: Hyötyä, minä pidän tämä. Jos vain grammati, niin tässä oli muuta.

N1: Se oli hyvä asia kun näytellä. Puhua ja näytellä niin muistaa paremmin kaikki. Kun monenlaista, touhua, näytellä on hyvä opetus. Kiva metodiikka.

M1: Oli hyvä mutta luulen että voisi olla nopeampi, vaikka 5 kertaa. Ja sananlaskuja voi olla vaikka enemmän 15 kpl. Yleisesti ottaen oli hyvä.

M2: Ensimmäinen osa oli tosi hyvä. Ja me saimme ne ja yritimme ymmärtää. Ehkä enemmän, sananlaskuja. Mutta askartelu ei ehkä. Mutta alussa erittäin hyvä, vuorovaikutusta ja puhua. Ja eri kielissä samat, mutta etsiä piti ja se kiinnostavaa. Oli hyviä haasteita etsiä omasta.

Sananlaskujen opiskelun päätöksenä opettaja kiitti opiskelijoita ja sanoi heille, että teidän kanssa oli hyvä ja ilo tehdä töitä. Hän vahvisti vielä että, he ovat oppineet sanoja, ymmärtäneet sanojen ja sananlaskujen merkityksiä. Esitin myös oman kiitokseni opiskelijoille ja kerroin havainneeni, että opiskelijat olivat kuulnelleet ja osallistuneet kiitettävällä tavalla opiskeluun. Sain heille, että olette

käyttäneet silmiä, korvia, suuta ja sydäntä opiskelussa. Sananlaskut tulevat ihmisyden pohjasykkeestä. Olette tavoittaneet sen. On valtioiden välisiä rajoja, mutta ihminen on sama kaikkialla. Ihminen tarvitsee työtä ja huolenpitoa. Sananlaskujenkin avulla voidaan saada ymmärrys miten toimia ja tehdä työtä. Te olette tutustuneet tähän. Lopuksi esittelin opiskelijoille kirjoja, joissa oli eri maiden ja kulttuurien sananlaskuja. Kerroin, että mikäli heitä kiinnostaa tietää sananlaskuista lisää niin kirjoja on saatavilla kirjastoissa.

M1 alkoi selailla kirjaa venäläisistä sananlaskuista. Hän luki niitä ääneen saaden toiset nauramaan yhteiseksi lopuksi. N2 sanoi vielä, että edellisenä päivänä muistin kotoa lähtiessäni, että vie mennessäs ja tuo tullessas ja sitten palasin kotiin ja otin kartonkia viedäkseni sen roskiin. Tunti ja koko opiskelu päätettiin yhteiseen iloiseen nauruun.

Opiskeluprosessi kokonaisuudessaan eteni etukäteen valmistellun suunnitelman pohjalta. Joitakin muutoksia tehtiin oppituntien aikana tarpeen vaatiessa. Ensimmäisen oppitunnin aikana metodin testausta oli vain puolituntia, joten sananlaskujen käänöksien, sisältöjen ja merkityksien opiskelu saatettiin vain aloittaa edeten järjestyksessä viidenteen sananlaskuun. Olin myös aikonut tuoda opiskelijoille paperit, joissa sananlaskut olisi kirjoitettuina. Heidän olisi ollut helpompi seurata ja oppia tehokkaammin. Näin ei tapahtunut. Opiskelijat itse pyysivät saada ne kirjoitettuina siten muistuttaen sen tärkeydestä. Toisella oppitunnilla heille jaettiin sananlaskut kirjoitettuina. Aloitimme tunnin kertaamalla edellisen päivän sananlaskut. Tätä ei olisi tarvinnut tehdä. Olimme jo aikataulusta myöhässä ja siten olisi ollut parempi jatkaa työskentelyä siitä mihin ensimmäisellä kerralla jäimme. Tämä vaikutti kaikkiin seuraaviin työskentelyvaiheisiin. Jouduimme lopulta lisäämään yhden oppitunnin saadaksemme kaiken suunnitellun toteutettua. Sana- ja kuvakollaasien työskentely osoittautui liian pitkäksi. Se olisi voinut olla lyhyempi. Opiskelijat olivat kaiken aikaa myönteisiä, vapautuneita, opiskeluhaluisia. Opiskelijan oma oppimistyyli, jonka olimme ottaneet huomioon suunnittelussa tuli esiin. Opiskelijat, joilla uuden oppiminen painottuu auditiivisuuteen, osallistuivat vahvasti ensimmäisen oppitunnin opiskeluun. Opiskelijan visuaalisuuteen painottuva oppimistyyli näkyi innostuneisuutena sana- ja kuvakollaasi työskentelyn aikana. Kinesteettisyyteen painottuva oppimistyyli kiinnosti muutamia opiskelijoita viimeisellä oppitunnilla näytelmien

esittämisessä. Kaikki opiskelijat osallistuivat läsnä ollessaan kaikkeen tekemiseen. Kukaan ei kieltäytynyt tai jättänyt tekemättä mitään esillä ollutta tehtävää. Oppimistyylien huomiointi oppituntien sisältöjä suunnitellessa oli hyvä, mutta mitään erityisen korostunutta eriytymistä opiskelijoiden työskentelyyn se ei tuonut. Oppimistyylien huomioiminen lisäsi yhdessä tekemisen mahdollisuutta kunkin tuodessa omaa osaamistaan ja taipumuksiaan työskentelytilanteisiin. Tämä metodinen malli aktivoi opiskelijoita, poisti jännitystä opiskelutilanteista ja oli vuorovaikutuksellista. Tämän metodisen mallin testaaminen osoitti sen olevan käyttökelpoinen maahanmuuttajien työelämävalmennuksessa. Mallintamalla ja työstämällä tätä testattua mallia kulloisenkin tarpeen mukaan voidaan sitä käyttää erilaisissa konteksteissa.

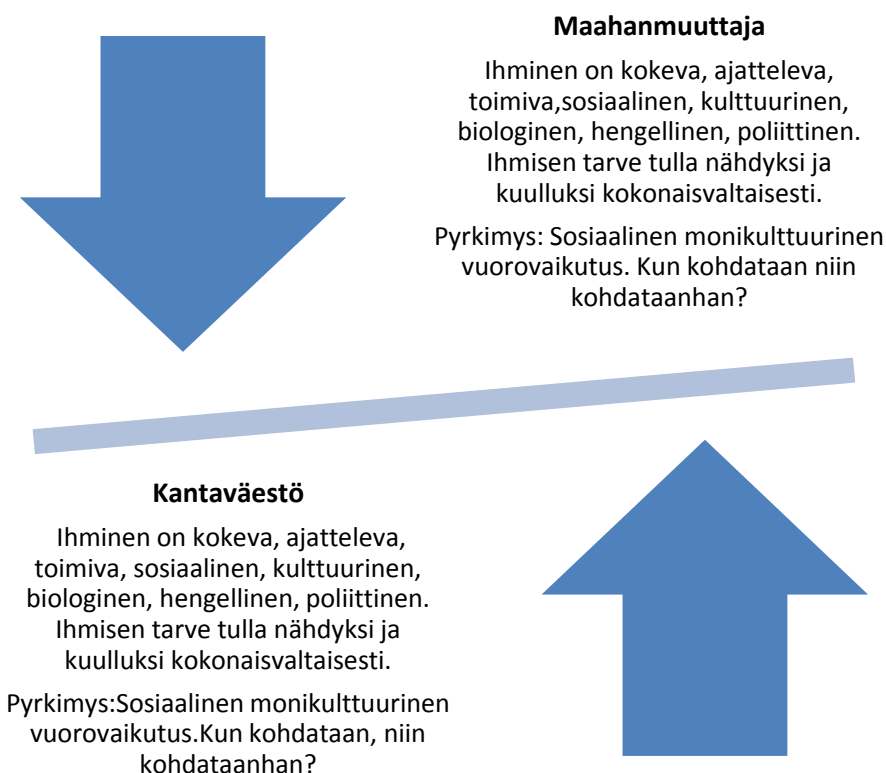
9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA - AUTA MIESTÄ MÄESSÄ, ÄLÄ MÄEN ALLA

Tässä opinnäytetyössä testatussa mallissa, sen otsakkeen mukaisesti, rakennetaan siltaa maahanmuuttajan omasta työkuulttuurista uuteen. Eräänlaisen laskusillan avulla, ihmisyyden perusolemuksesta huomioiden syntyy yhteys kulttuurista toiseen. Laskusiltana molemmissa päissä toimii ihmisyyden kokonaisvaltaisen huomioonottaminen ja siksi sillan molemmat päät tulee aktivoida, jotta kotoutuminen ja uuteen työkuulttuuriin sopeutuminen voisi edetä.

9.1 Kahdensuuntainen metodi

Prosessin aikana kokeilussa havaittiin, että maahanmuuttajien suomen kielen käyttö aktivoitui oppitunneilla sananlaskujen kiinnostavuuden vuoksi. Ne sisältävät kirjoittamattomia viisauksia ja piirteitä toisesta kulttuurista, joita ei kirjoista lukemalla tai erilaisiin kursseihin osallistumalla opi. Tämä metodi haastaa ja tukee opettajaa itseäänkin olemaan opetus- ja ohjaustilanteessa osallinen kokonaisvaltaisessa ihmisten keskinäisessä kohtaamisessa. Se tukee myös yhdessä tekemistä ja oppimista. Maahanmuuttaja ei ole vain objekti, kohde vaan läsnä olevat voivat yhdessä oppia, joka on eettisesti parempi vaihtoehto. Sekä opettaja että opiskelija ovat olemukseltaan, kuten Puukari ja Korhonen luonnehtivat kokevia, ajattelevia, toimivia, sosiaalisia, kulttuurisia, biologisia, hengellisiä ja poliittisia (2013, 13–15). Tällaiseen ihmisen olemuksen luonnehdintaan tiivistyy tämän kehittämishankkeen metodisen mallin kokeilun ydin. Nämä näkökulmat vahvistavat tasavertaisen kohtaamistaidon merkitystä toisilleen vieraiden kulttuurien kohdatessa. Tullaan yhteen sellaisina kuin ollaan, jaetaan yhteinen hyvä, opitaan toisilta ja kohdataan aidosti. Kohtaamisesta ja aidosta vuorovaikutuksesta syntyy toimintaa, joka voi tukea maahanmuuttajaa yksilöllisessä kotou-

tumisprosessissa ja työelämään sijoittumisessa. Prosessia voisi kuvata seuraavalla kuviolla.

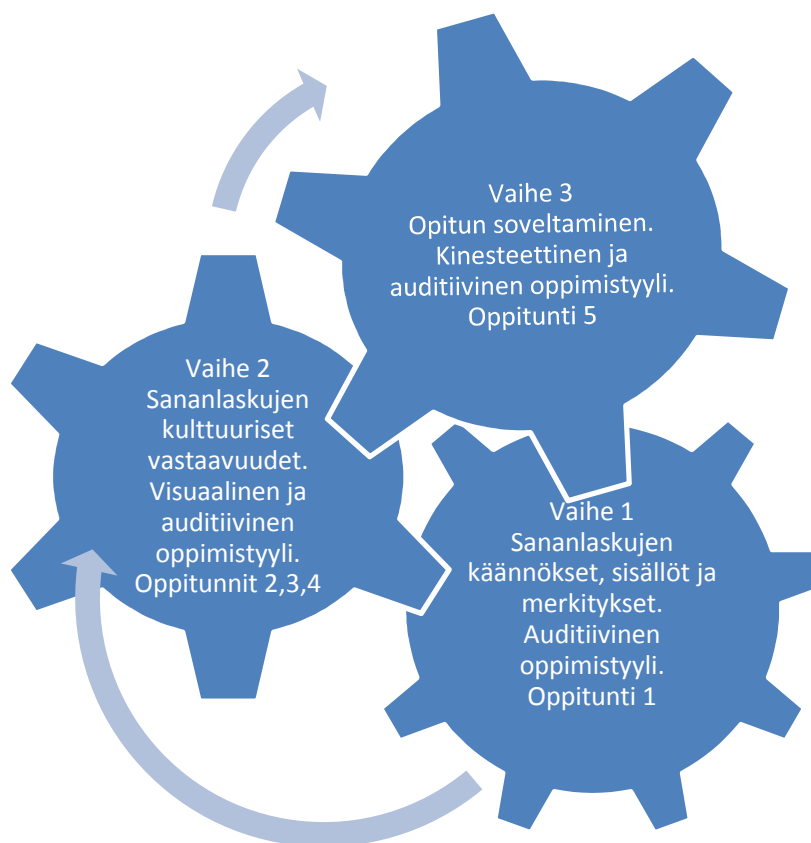

Kuvio 1. Sanat laskusiltana – sananlaskut siltana opinnäytetyössä metodisen mallin kehittämisessä huomioidut Puukarin ja Korhosen (2013) näkökulmat ihmisen olemuksesta

Metodi on myös kotoutumislaissa keskeisenä olevan kaksisuuntaisen kotoutumisen mukaista. Sananlaskut voivat osaltaan toimia yhdistävänä tekijänä, kuin liimana kahden työelämäkulttuurin sillan rakentamisessa. Sillanrakentajaksi pitää uskaltautua ja vaihtokauppaa sananlaskujen sillan rakennusaineilla tulee käydä. Malli vahvistaa kielen ja kulttuurin oppimista ja oli siten käyttökelpoinen työväline NEMO-hankkeessa.

Kaikilla oppitunneilla oli opiskelumateriaalina käytössä sananlaskut. Niitä erilaisin metodein työstämällä avattiin suomalaisen työelämäkulttuurin merkityksiä samalla suomen kieltä oppien ja maahanmuuttajien omiin kulttuureihin tutustuen. Oppi-

tuntien sisällöissä otettiin huomioon opiskelijoiden erilaiset oppimistyyli. Luvuis-
sa seitsemän ja kahdeksan kuvattu viiden puolentoista tunnin opiskelun koko-
naisuus voidaan jakaa kolmeen päävaiheeseen. Vaiheessa yksi opiskeltiin sa-
nanlaskujen käännökset, sisällöt ja merkitykset. Uuden oppiminen oli alussa
ensisijaisesti auditiivista, kuulemalla oppimista. Vaiheessa kaksi etsittiin sanan-
laskujen kulttuurisia vastaavuuksia. Uuden oppimisessa huomioitiin auditiivinen
ja visuaalinen oppimistyyli, näkemisen ja kuvien kautta oppiminen. Tämä vaihe
sisälsi kolme oppituntia. Kolmas ja viimeinen vaihe oli opitun soveltaminen. Sii-
nä huomioitiin ensisijaisesti auditiivinen ja kinesteettinen oppimistyyli, eli teke-
mällä oppiminen. Havainnollistan metodia kuvion 2 avulla.

Kuvio 2. Maahanmuuttajien suomen kielen ja kulttuurin sekä työelämän valmen-
taminen sananlaskujen avulla, metodinen malli

Sananlaskuja hyödyntävän metodisen mallin käytössä on mahdollista vaihdella
sisällöllisiä painotuksia opiskelijaryhmän tarpeen mukaan. On hyvä huomioida

mahdollisimman monet oppimistyyliä maahanmuuttajaopiskelijoille suunnatussa oppimisessa ja ohjauksessa.

Opiskelijan luonnehdinta opiskelusta oli, että ”se oli hyvä asia kun sai näytellä. Puhua, näytellä niin muistaa paremmin kaikki, kun monenlaista touhua. Näytellä on hyvä opetus kiva metodiikka”. Toinen opiskelija kertoi palautteessa: ”...ensimmäinen osa oli tosi hyvä ja me saimme ne ja yritimme ymmärtää... ja eri kielissä samat, mutta etsiä piti ja se kiinnostavaa. Oli hyviä haasteita etsiä omasta”. Opiskelijat viihtyivät työskentelyssä ja osa kaipasi lisää: ”oli hyvä, mutta luulen, että voisi olla nopeampi, vaikka 5 kertaa ja sananlaskuja voi olla vaikka enemmän 15 kpl. Yleisesti ottaen oli hyvä”.

Kuten luvussa seitsemän perusteltiin, mallin toteuttamisessa päädyttiin ryhmätyöskentelyyn. Se osoittautui oikeaksi ratkaisuksi. Maahanmuuttaja opiskelijat tarvitsevat vertaistukea suomalaiseen työelämään sopeutumisessa. Tällaisen työskentelymallin avulla on mahdollista myös maahanmuuttajien eri etnisten ryhmien verkostoitua keskenään ja löytää silta kulttuurista toisiin. Pikkuhiljaa alkoi rakentua silta, joka lisäsi yhteenkuuluvuutta maahanmuuttajan tulosuunnasta kohti hänelle uutta suomalaista kulttuuria ja sen tapoja ja tottumuksia. Samaan aikaan myös sillan toisesta päästä alkoi muodostua ymmärryksen ja yhteenkuuluvuuden silta. Kulttuurien kohtaaminen aidossa vuorovaikutuksellisessa tilanteessa poisti pelkoja ja ennakkoluuloja.

9.2 Suomen kielen ja kulttuurin opetus

Tämän opinnäytetyön tavoitteen mukaisesti kehiteltiin ja testattiin methodinen malli, jolla voidaan tukea maahanmuuttajien suomen kielen ja kulttuurin oppimista ja työelämään valmentamista kehittämisprosessin aikana.

Opiskelijat edustivat kolmea eri kansallisuutta, lisäksi ryhmää ohjasi suomalainen opettaja. Luonteva vuorovaikutus, yhteistyö, tasavertaisuus oli mahdollista koko testauksen ajan. Kaikki työskentelivät aktiivisesti ja kiinnostuneina. Myön-

teinen työskentelyilmapiiri, mielenkiintoiset kaikkia kunnioittavat keskustelut, ilo, huumori ja nauru koko työskentelyn ajan olivat opiskelijoiden palautetta, josta voi todeta tämän testatun tuotoksen olevan käyttökelpoinen. Työskentelyilmapiirin vapautuneisuus edesauttoi tavoitteen saavuttamista.

Vaikka lyhyen NEMO-koulutuksen aikana on mahdollista oppia suomen kieltä ja kulttuuria verrattain rajoitetusti, on kuitenkin mahdollista saada tuo prosessi alkuun. Suomen kielen perusopintojen rinnalla on tarpeellista käyttää monia erilaisia metodeja, jotka mahdollistavat uuden oppimista erilaisilla oppimistyyleillä. Ne vahvistavat oivallusten tekemistä ja kiinnostuksen kieleen ja kulttuuriin syntymistä sekä valmentautumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään.

Opiskelun aikana löytyi suomalaisten sananlaskujen sisällöllisiä vastaavuuksia opiskelijoiden omien kielten ja kulttuurien kanssa. Opiskelijat kiinnostuivat miettimään ja etsimään suomalaisia sanoja ilmaistakseen esillä olleen sananlaskun oman kielensä mukaiset sanat ja ilmaisut.

Ensimmäisten oppituntien aikana opiskelijat käyttivät omien kielten lisäksi välillä englantia tukikielenä varmistaakseen jonkin suomenkielisen sanan tai sananlaskun merkityksen. Eräs opiskelija sanoi, ”niin menemme hakemaan töitä ja puhumme sananlaskuilla”. Matti Kuusen aikoinaan esittämä ajatus sananlaskujen mahdollisuudesta olla ihmisten välisten suhteiden kärjistäjä tai laukaisija (ks. luku 3) varmistui mielestäni tämän kokeilun aikana.

Kulttuurien välinen vuoropuhelu vahvistui toisesta oppitunnista lähtien kun opiskelijat alkoivat havaita suomalaisessa kulttuurissa esiintyvien sananlaskujen vastaavuuksia omien kulttuuriensa sananlaskujen kanssa. Uutta kulttuuria opiskeltiin peilaamalla sitä omaan. Tässä toteutui myös pyrkimys maahanmuuttajan oman kielen ja kulttuurin säilyttämiseen ja etnisten ryhmien vuoropuheluun.

Oppitunnit olivat yhdessä oppimista, keskustelua ja pohtimista. Opettajakin sai olla oppilaana kuullessaan tarinoita ja kokemuksia, joita maahanmuuttajat jakoivat omista kulttuureistaan. Tasavertainen kohtaaminen vaatii molemminpuolista rohkeutta ja avoimuutta työskennellä itselleen epävarmalla maaperällä. Keskustelu oli vilkasta, eikä maahanmuuttajien hauras suomenkielentaito ollut este syvällisillekään pohdinnoille innostuneisuuden vuoksi. Eräs heistä sanoi, ”luulen,

että sananlaskut ovat kulttuurisidonnaisia. Esimerkiksi kukaan ei ole seppä, mutta Suomessa paljon seppiä, puuseppiä ja se tärkeä työ. Saksassa metallityö ja siksi eri sana eli käytetään sitä ammattia”. Toinen opiskelija kertoi, että ”sananlaskut ovat hyödyllisiä. Ne kehittää kieli ja kulttuuri. Kieli voi kehittyä paremmaksi ja mielenkiintoista opiskella sananlaskujen kautta kieli”. Työvälineenä sananlaskut on luonteva tapa saada ihmiset puhumaan ja osallistumaan keskusteluun, vaikka heillä ”ei ole sanoja”, kuten itselleen vierasta kieltä opiskeleva sanoo tuntiessaan vaikeutta ilmaista itseään ymmärrettävällä tavalla. Tällainen sananlaskujen avulla oppiminen ja vuorovaikutuksellisuus voisi toimia myös luku- ja kirjoitustaidottomillekin maahanmuuttajille.

Opiskelijat hakivat tietoa myös netistä, ”Google auttoi”, totesi opiskelija. Oppitunneilla maahanmuuttaja opiskelijat opettivat ja tukivat toisiaan löytämään sopivia ilmaisuja asioiden ymmärtämiseksi ja merkityksien syventämiseksi. Tämä toi lisäarvoa metodin toimivuudelle. Suomen kieli oli lähes koko ajan käytössä ja opiskelijat kertoivat antamassaan palautteessa, että suomen kieltä tuli puhuttua ”kuin vahingossa” paljon. Tämä johtui heidän innostuksestaan sananlaskujen ymmärtämiseen, merkityksien etsimisestä ja heidän omien kulttuuriensa sananlaskujen etsimisestä. Merkityksellistä oli se, että maahanmuuttajalla oli mahdollisuus tuoda jotain omaansa yhteiseen opiskeluun. Oppitunneilla ei tarvinnut arastella mahdollisia kielioppivirheitä ja vääriä sanoja. Sai arvuutella merkityksiä. Opiskelijat kertoivat, että opiskelu oli mielenkiintoista, aika riensi nopeasti ja oppi uutta. Yksi heistä totesi, ”oli hyötyä, minä pidän tämä. Jos vain grammati, niin tässä oli muuta”.

Opiskelijoiden omilla kielillä esiin tulleita sananlaskuja ei merkitty muistiin eikä litteroitu. Kirjatuiksi tulivat vain ne, jotka he itse valitsivat sana- ja kuvakollaaseja tehdessään. Tämä saattaa olla puute, mutta toisaalta heidän omat sananlaskunsa täyttivät tehtävänsä opiskelijoiden mielissä olevana kosketus- ja heijastuspintana opiskeluprosessin aikana suomalaisia vastaavuuksia etsittäessä. Opiskelun aikana heidän tuodessaan esille omia sananlaskujaan niistä oltiin aidon kiinnostuneita ja heitä kuunneltiin ja yhdessä keskusteltiin. Tässä toteutui ihmisen tarve tulla kuulluksi ja nähdyksi. Opiskelijat toistivat suomalaisia sananlaskuja ääneen useaan kertaan. ”Kertaus on opintojen äiti”.

Oma työskentelyni ja roolini opiskeluprosessin aikana oli suunnitellun toiminnan ja metodin etenemisen tallentaminen ja opiskelun seuraaminen. Pysin objektiivisuuteen. Oppituntien jälkeen työskentelyni oli kerätyn autenttisen materiaalin litterointi ja työstäminen. Katsoin, että välittömästi oppituntien jälkeen oli liian varhaista alkaa purkaa materiaalia ja siksi vasta parin kuukauden jälkeen aloin työstää tunneilta kerättyä aineistoa.

NEMO-hankkeen suomen kielen opettajan tulokulma tähän teemaan oli kieliohjelmat. Hänen arvionsa oppituntien jälkeen oli ”tuntuu siltä, että näillä ryhmillä tilausta oli enemmän selkeille kieliasioille kuin kulttuurisille aspekteille. Ehkä ryhmällä oli vain sen verran vahvat tiedot suomalaisesta yhteiskunnasta, että niiden läpikäyminen tuntui heistä turhalta”. (Keränen, Seija 2013 a.) Suomen kielen opettajan tehtävä oli vahvistaa suomen kielen oppimista ja siinä hän ansiokkaasti toimi. Hän oli työskennellyt tämän opiskelijaryhmän kanssa testausvaiheen alkaessa jo muutaman kuukauden ajan. Heidän keskinäinen hyvä yhteys ja muodostunut ryhmän dynamiikka oli jo olemassa, mikä osaltaan vaikutti myönteisesti tämän mallin testaamisessa. Puolen vuoden kuluttua testaamisesta suomenkielen opettajan ajatus oli, että ”monet ryhmäläisistä olivat kulttuurista, jossa suhtaudutaan työntekoon jossain määrin samalla tavalla kuin Suomessa, Venäjällä ja Saksassa” (Keränen, Seija 2013 b). Lisäksi suomen kielen opettaja mainitsee palautteessaan, että tämä kokeilu ”toi mukavaa vaihtelua opiskeluun” (Keränen, Seija 2013 b).

Tässä kehittämishankkeessa opiskelijaryhmän koko oli pieni ja kansallisuuksia oli kolme, joista kaksi oli Suomen lähialueiden kansallisuuksia. Opiskelijoilla oli jo suomen kielen osaamista, joka helpotti edistymistä suunnitellun aikataulun mukaisesti. On vaikea arvioida miten tämä metodinen malli toimisi, jos ryhmän koko olisi suuri - vaikka yli kymmenen henkilöä - ja kansallisuuksia olisi enemmän kuin kolme ja Suomeen nähden kaukaisemmista kulttuureista. Opiskelijoiden vaatimaton suomen kielen taitokin saattaisi muuttaa toteutuksen tuloksia. Tämän asian selvittäminen vaatisi mallin testaamista uudelleen.

Tavoitteen mukaisesti metodisen mallin kehittämisessä, sananlaskujen avulla pyrittiin maahanmuuttajia tukemaan suomalaisen kulttuurin oppimisessa. Sananlaskut ovat vahvaa ja syvää kansojen kulttuuriperinnettä. Suomessa niitä on

käytetty laajasti monilla eri elämäntilanteissa ja läpi elämän eri vaiheiden sukupolvelta toiselle, yhteisen hyvän ylläpitämiseen ja edistämiseen. Niiden kautta aukeaa kuva suomalaiseen kulttuuriin. Kulttuurisien vastaavuuksien kautta, sananlaskujen avulla voidaan vertailla ihmisille tärkeitä elämää koskevia arvoja ja niiden ilmaisuja. Siksi myös kaikki esiin tulleet eri kulttuurien sananlaskut olivat tärkeitä ja tarpeellisia oppimisen kannalta. Kukin opiskelija saattoi nojata kansansa ja kulttuurinsa aarteisiin olematta itse tarkkailun kohteena osaamattomuutensa tai osaamisensa vuoksi. Eräs opiskelija kertoi palautteessaan: ”luulen, että paljon on sama sananlaskuja eri maassa siksi minä luulen, että jos kaksi maata ei ole samanlaista niin ne on sama mieli”. Toisen opiskelijan kommentti oppituntien päätyttyä vahvisti työ- ja kulttuurien samankaltaisuutta eri puolilla maailmaa. ”Luulen, että on sama ja että työ on hyvä ja työskennellä on hyvä. Ei eroa vaan sama”.

Sananlaskut kaikissa kulttuureissa kertovat sanojen käytön moninaisuudesta, kun käsitellään tärkeitä asioita kuten työtä. Niillä voidaan myös lempeästi ohjata hyvään elämään, jossa työ, perhe, vapaa-aika ovat keskenään tasapainossa. Kuten aiemmin todettiin, tässä kehittämishankkeessa ei ollut tarkoituksena opiskella suomalaista kulttuuria ja sen ilmiöitä laajasti. Ilmeni kuitenkin että Suomen työ- ja kulttuurin ymmärtäminen syvenee, kun opiskelija voi käyttää oman kansansa työ- ja kulttuurin heijastuspintana.

9.3 Työelämävalmennus

Tavoitteen mukaisesti tällä metodisella mallilla voidaan tukea ja auttaa maahanmuuttajia työelämään valmentamisessa ja se on käyttökelpoinen maahanmuuttajien työelämävalmennusta järjestävillä tahoilla. Maahanmuuttajien määrä Suomessa on kasvussa, kuten luvussa 4.1 esiteltiin. Erilaisista kulttuureista saapuvilla on tarve kotoutumisvalmennuksen aikana saada tukea ja ohjausta monin eri tavoin sopeutumisessaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään. Valmennuksen ja ohjauksen tulee olla monipuolista ja erilaiset tarpeet, taidot,

tavoitteet ja tunteetkin huomioonottavaa. Eräs opiskelijoista kiteytti sananlaskujen tarpeellisuuden sanomalla, ”työelämässä kun sinä tehdä jotakin vaikeata. Kun on samanlainen sananlasku omassa kulttuurissa, niin sen voi muistaa kun tekee työtä ja siitä saa voimaa jaksaa. Sama idea niin ymmärtää”. Sananlaskujen käyttö maahanmuuttajien työelämävalmennuksessa on malli muiden rinnalla ja lisänä tukemaan maahanmuuttajia sopeutumisessa suomeen. Opiskelija poh-ti oppitunneilta saamaansa hyötyä todeten. ”Pidän keskustelemisestä, sanan-laskuista. Ehkä ne voin ottaa töihin joku päivä”. Maahanmuuttajat, jotka ovat opiskelleet suomen kieltä ja työelämäkulttuuria sananlaskujen avulla, voivat toimia kokemusasiantuntijoina ja opettaa uusia maahanmuuttajia, jotka tarvitse-vat tukea suomalaiseen työelämään valmennuksessa. Kosketuspinta kulttuurien kohtaamiselle on opitun kautta jo luotu ja heillä on maahanmuuttajataustansa vuoksi parempi mahdollisuus tukea uusia maahanmuuttajia ja samassa tilan-teessa olevia.

NEMO-hankkeen työelämänvalmennuspajalla opitaan suomen kieltä, kulttuuria, sähköistä viestintää sekä valmistetaan käsitöitä. Tarjolla on lisäksi mahdollisuus työharjoitteluun. Tässä on huomioitu kansainvälisyyden, tasa-arvon, yhdenver-taisuuden ja myönteisen vuorovaikutuksen luominen eri väestöryhmien välille.

Sananlaskujen käyttö maahanmuuttajien työelämään valmennuksessa mahdol-listaa arvokkaan ja toisen kulttuuria kunnioittavan työskentelyn. Ne voivat luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta ja ymmärrystä, että työn äärellä ollaan yhteisellä asialla, että työ ja työnteko kuuluvat kaikkiin kulttuureihin. Niillä voidaan vahvis-taa työntekijöiden sitoutuvaa suhtautumista työhön. Tämän metodisen mallin testaamisen jälkeen olisi ollut tarpeellista pyytää uusi palaute opiskelijoilta, vaikka kesäkuussa 2013 heidän NEMO työelämävalmennuspaja valmennuksen päättyessä. Palautteen merkitys olisi ollut seurata kuinka tämä malli on vaikut-tanut heidän työelämään sopeutumista tukevana toimena. Näiden maahan-muuttajaopiskelijoiden työllistyminen opiskelun jälkeen vaatisi lisää selvittämis-tä.

9.4 Pohdintaa ja sovellettavuus kirkon työssä

Sananlaskuja hyödyntävää metodologiaa voidaan mallintaa muitakin elämänalueita, muun muassa perhettä, ihmissuhteita, uskoa, naapuruutta ja lähimmäistä käsittelevien sananlaskujen työstämisessä. Sananlaskujen avulla voidaan vahvistaa maahanmuuttajien kielitaitoa ja siten osallisuutta yhteiskunnassa sekä kirkossa. Merkittävänä tämän metodisen mallin kehittelyn kannalta on kotouttamiseen liittyvät tavoitteet hyvien etnisten suhteiden edistäminen, kulttuurien välinen vuoropuhelu, osallisuuden vahvistaminen sekä tuen antaminen maahanmuuttajille oman kielen ja kulttuurin säilyttämiseen. Nämä korreloivat yhdenmukaisina kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön linjauksien kanssa. Kirkon diakonisen palvelutehtävän luonteeseen kuuluu tukea osallisuuden, jakamisen ja keskinäisen huolenpidon toteutumista. Sananlaskuja käyttämällä toteutuisi heikossa asemassa olevan lähimmäisen tukeminen uuteen kulttuuriin sopeutumisessa. Nämä tavoitteet ovat lähtökohdiltaan ja arvoperustaltaan yhteneväisiä tämän mallin kanssa.

Miesopiskelija kertoi palautteessaan, ”en pidä aihe suomalaiset, saksalaiset, minä uskon ihmisyyteen en kansalaisuuteen”. Sananlaskut luovat uudenlaisen tulokulman maahanmuuttaja kysymykseen. Olemme ihmisiä, emme jonkin ulkoisen seikan kuten ihonvärin, syntyperän, kielen vuoksi ”niitä toisia”, erilaisia. Samat ihmisyyden tarpeet koskettavat jokaista kansallisuudesta huolimatta, tulla nähdyksi ja kuulluksi sekä tulla rakastetuksi. Sananlaskut voivat hälventää epäluuloja ja kasvattaa samuutta. Maahanmuuttajat tarvitsevat väylän, sillan päästä eteenpäin elämässään. He ovat jättäneet taakseen oman maansa, mutta itsessään he kuljettavat kaikkea kokemaansa ja elettyä elämäänsä. ”Maahanmuuttajan identiteetin juuret ovat oman maan maaperässä, mutta hän kasvaa uuden maan ilmastossa”, kuten Geber (1995: 20, ks. luku 6) luonnehtii maahanmuuttajien kulttuurista toiseen siirtymistä.

Raamatun kuvaus Jeesuksen elämästä on myös kertomus maahanmuuttajasta. Galilean Nasaretin kaupungista Juudean vuoriseudulla olevaan kaupunkiin (Luuk. 1: 26, 39) ja muutamaa kuukautta myöhemmin juuri ennen syntymäänsä

Galileasta Nasaretin kaupungista Juudean Betlehemin kaupunkiin (Luuk 2:4). Jeesuksen elämän alussa hän eli pakolaisen elämää joutuessaan pakenemaan perheensä kanssa vainoja maan rajojen yli toiseen maahan Egyptiin (Matt. 2:13–15). Taakse jäi kotimaa pitkäksi aikaa, mutta tämä pakolainen palasi kotimaahansa myöhemmin vainojen päätyttyä. Kokemaansa ja elettyä elämäänsä hän kuljetti mukanaan. Aikuistuttuaan hän liikkui laajalla alueella. Toimintansa aikana väenpaljoudet useilta eri seuduilta ympäröivät hänet (Luuk.6:17). Hänen asennoitumisensa kaikkia luokseen tulevia kohtaan on malli meille, ”kun hän näki väkijoukot, hänet valtasi sääli, sillä ihmiset olivat nälkänhädässä ja heitteillä, kuin lammaslauuma paimenta vailla”, (Matt. 9:36). Maahanmuuttajat, kulkijat, kotikulttuurinsa jättäneet, monista eri syistä nääntyneet ja heitteillä olevat sisarimme ja veljemme tarvitsevat tulla nähdyiksi ja kohdatuiksi. Kirkossa ja seurakunnissa heidät tulisi huomioida, ei vain erityisryhmänä, jota virkamiesmäisesti hoitaa tehtävään palkattu monikulttuurisuuteen perehtynyt työntekijä, vaan lähimmäisen kohtaaminen on kristillisestä rakkaudesta nouseva ja kaikkia koskeva palvelutehtävä. Maahanmuuttajien paikka on myös kirkossa. Heitä ei pidä unohtaa vain asiantuntijoiden hoidettaviksi erilaisiin valmennus- ja sopeuttamishankkeisiin. Ihmisen olemukseen kuuluu hengellisyys (Puukari ja Korhonen 2013, 15). Kirkon tulee Jeesuksen antaman esimerkin tavoin pysähtyä, nähdä ja toimia. Sananlaskujen ihmisyyden syvyyksistä kumpuavat totuudet voivat kuljettaa kohti Jeesuksen antamaan rakkauden käskyä, rakastaa Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistä kuten itseä, Luuk. 10:27.

Sananlaskuja eri elämänaalueilta on runsaasti saatavilla. Niistä voi punoa lyhyitä tai pitkäkestoisia, kerran tai toistuvasti eteneviä tapahtumia tai toimintoja seurakuntiin. Niiden käyttö voi olla monia eri tahoja yhdistävä tekijä. Sananlaskujen yleisinhimillisyyden ja kaikenkattavuuden näkökulmasta olisi mahdollista laajentaa niiden käyttöä kirkon ja seurakuntien työssä moniin kohderyhmiin ihmisten osallisuuden vahvistamiseksi. Sananlaskuja hyödyntävän mallin suunnittelu on esitelty luvussa seitsemän ja toteutuksen esittely on luvussa kahdeksan.

Sananlaskujen ohjeistava, hoitava ja kasvatuksellinen vahvuus on mielestäni edelleen olemassa, vaikkakin vähenemässä tunnettuuden ja käytön vähenemisen myötä. Niiden kautta ja avulla olisi edelleen mahdollista tukea, rohkaista, voimaannuttaa ihmisiä arjessa esimerkiksi maahanmuuttajia työelämäänsä val-

mennettaessa ja koko kotouttamisprosessin aikana. Tuoreen tiedon mukaan maahanmuuttajien keskeisimmät esteet työelämään pääsyssä ovat suomen kielen heikko taito ja työnantajien asenteet (Kotoutumisen kokonaiskatsauksessa 2013, 24). Näihin voidaan myös vaikuttaa tätä metodologia käyttäen. Maahanmuuttajien ja työnantajien tapaaminen ja työskentely yhdessä tätä mallia käyttäen voi poistaa ennakkoluuloja ja edistää yhteistä hyvää. Sananlaskut ovat tavallaan neutraalia materiaalia, yhteistä omaisuutta, jonka äärellä voi vaivatta työskennellä.

Sananlaskuja ja niiden käyttöä pitäisi elvyttää yhteiskunnassa ja kirkossa myös yhteisöllisyyden, osallisuuden ja sosiaalisen vastuun lisäämiseksi. Niiden merkitys esimerkiksi kantaväestön kulttuurisensitiivisyyden herättämisessä ja ylläpitämisessä maahanmuuttajien kanssa työskennellessä voi olla merkittävä. Kaksisuuntainen kotoutuminen mahdollistuu. Samalla tavoin kuin niiden avulla voidaan luoda yhteyksiä, siltoja eri maiden ihmisten välille, kansakunnista ja kulttuureista toisiin, on sananlaskujen avulla mahdollista elvyttää myös yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta Suomessa ja kirkossa eri ryhmien välillä. Sananlaskuja on mahdollista käyttää myös syrjäytyneiden ja työelämästä vieraantuneiden tueksi työelämän ja muiden elämän taitojen valmentamisessa.

Molemmin puolin tulee olla oikeaa asennetta lähteä liikkeelle sillan rakentajaksi. Kohtaamisessa aito, syvin ja merkittävin ihmisyyden tulee todeksi!

Kun kohdataan niin kohdataanhan? Sananlaskujen sillalla?

LÄHTEET

Kirjallisuus

de Ruiter, Bert 2011. A Single Hand Cannot Applaud. Nurnberg: VTR Publications.

Geber, Erik 1995. Identiteetistä ja kaksikielisyydestä. Teoksessa Nina Rekola (toim.) Vieraskielisten oppilaiden äidinkieli: Helsinki: Opetushallitus, 19 – 25.

Eskola, Matti; Kaurinkoski, Tuula & Turtia, Kaarina (toim.) 2000. Sivistys sanakirja. Yhdeksäs painos. Keuruu: Osuuskunta Informaatiokirjakauppa.

Hynönen, Erkki 1982. Ambolaisia sananlaskuja ja niiden taustaa. Psychiatria Fennican julkaisusarja Report No.47 -1982. Helsinki: Societas pro Psychiatria Fennica.

Korhonen, Vesa & Puukari, Sauli (toim.) 2013. Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuusi, Matti 2002. Vanhan kansan sananlaskuviisaus. Neljäs painos. Helsinki: WSOY.

Kuula, Kari; Nissinen, Martti & Riekkinen, Wille 2003. Johdatus Raamattuun. Helsinki: Kirjapaja oy.

Lauhakangas, Outi 2004. Puheesta ihminen tunnetaan. Sananlaskujen funktiot sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1001. Helsinki: Suomalainen Kirjallisuuden Seura.

Palva, Heikki 2006. Raamatun tietosanasto. Kolmas painos. Data Universum Oy.

Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.

Tanzi-Albi, Anu 1994. Autenttisen materiaalin käyttö aikuisten alkuopetuksessa. Teoksessa Marjut Vehkanen (toim.) Sujuvammin suomea – materiaalia suomi vieraana kielenä - opetukseen. Helsingin yliopisto. Vantaan täydennyskoulutuslaitos, 46–53 .

Veikkola, Juhani 2002. Diakoniatyön periaatteet. Teoksessa Riitta Helosvuori; Esko Koskenvesa; Pauli Niemelä & Juhani Veikkola, (toim.) Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja 107–128.

Yrjölä, Herbert (toim.) 2003. Sananlaskujen taskukirja. Englantilaisia, saksalaisia, ruotsalaisia ja suomalaisia sananlaskuja. Helsinki: Kirja Kerrallaan.

Muut kirjalliset lähteet

Keränen, Seija 2013 a. Suomi toisena kielenä opettaja, Ahjolan kansalaisopisto. Tampere. Sähköpostiviesti 18.8.2013. Vastaanottaja Päivi Löytty. Tuloste tekijän hallussa.

Keränen, Seija 2013 b. Suomi toisena kielenä opettaja, Ahjolan kansanopisto. Tampere. Sähköpostiviesti 26.10.2013. Vastaanottaja Päivi Löytty. Tuloste tekijän hallussa.

Hakulomake 2012. Tampereen evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä / Yhteiskunnallinen työ 25.5.2012. Hakemus Sisäasianministeriön kotoittamisrahaston rahoituskaudelle 1.1.2012 – 30.6.2013, 2012: Painamaton lähde.

NEMO 2012. Nekalan monikulttuurinen työelämävalmennuspaja. Hankkeen tiedotussuunnitelma 22.8.2012. Tampereen ev.lut.seurakuntayhtymä/yhteiskunnallinen työ: Painamaton lähde.

Internetsivustot

Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2012. Opetushallitus 1/011/2012. Viitattu 25.10.2013.

http://www.oph.fi/download/139342_aikuisten_maahanmuuttajien_kotoutumiskoulutuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2012.pdf

Arajärvi, Pentti 2009. Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut. Sisäasiainministeriön julkaisu 2/2009. Viitattu 27.10.2013.

<http://www.intermin.fi/julkaisu/022009?docID=24940>

Hänninen, Ulla 1997. Siivekkäät sanat. Yliopistolainen Helsingin yliopiston henkilöstölehti 1997 (7). Viitattu 25.5.2013.

http://yliopistolainen.helsinki.fi/yol97_9/art9.htm. Tuloste tekijän hallussa.

Itäsuomen yliopisto. Koulutus ja kehittämisspalvelu Aducate i.a. Tunnistatko oppimistyylysi. Viitattu 5.10.2013.

<http://www.uef.fi/fi/aducate/oppimistyylyt>. Tuloste tekijän hallussa.

Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2013. TEM raportteja 38/2013. Työ- ja elinkeinoministeriö. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto 23.10.2013. Ramboll management consulting.

http://www.tem.fi/files/37758/TEMrap_38_2013_web_23102013.

Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386, 30.12.2010. Viitattu 25.1.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386#L3P29>.

Maahanmuuttovirasto 2013. Kansalaisuusyksikön tilastokatsaus, 2012. Viitattu 14.9.2013.

http://www.migri.fi/download/39543_kany_tilastokatsaus_2012.pdf?a5086b554e4cd088

Tampereen seurakunnat 2012. Monikulttuurisuus Viitattu 26.1.2013

http://www.tampereenseurakunnat.fi/kirkko_tampereella/monikulttuurisuus/tyoharjoittelu.

Tilastokeskus 2013 a. Väestö muuttujina kieli, syntyperä, taustamaa, vuosi, ikä ja sukupuoli. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Viitattu 14.9.2013. <http://stat.fi/til/vaerak/tau.html>

Tilastokeskus 2013 b. Väestö kielen mukaan sekä ulkomaan kansalaisten määrä ja maa-pinta-alue alueittain 1980–2012. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Viitattu 14.9.2013. <http://stat.fi/til/vaerak/tau.html>

Tilastokeskus 2013 c. Väestö muuttujina Tampereen alue, syntyperä, sukupuoli, vuosi ja taustamaanosa. PX-Web-tietokannat. Viitattu 14.9.2013. <http://stat.fi/til/vaerak/tau.html>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2012. Maahanmuuttajien kotouttaminen. Viitattu 25.1.2013 <http://www.tem.fi/index.phtml?s=4626>.